

BIBLIOTEKI OCZAMI ICH DYREKTORÓW

RAPORT Z BADANIA DYREKTORÓW BIBLIOTEK BIORACYCH UDZIAŁ W PROGRAMIE ROZWOJU BIBLIOTEK

Hubert Borowski

FRSI FUNDACJA
ROZWOJU
SPOŁECZEŃSTWA
INFORMACYJNEGO

2013, 2014

na zdjęciu: użytkownicy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach

---

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności jest partnerem Fundacji Billa i Melindy Gates w przedsięwzięciu, które ma ułatwić polskim bibliotekom publicznym dostęp do komputerów, Internetu i szkoleń. Program Biblioteczny w Polsce jest realizowany przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

Raport jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów oraz Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści - pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej i wskazania autorów oraz Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego jako właścicieli praw do tekstu. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

WSTĘP	3
WYBRANE WNIOSKI	7
UŻYTKOWNICY BIBLIOTEK	12
<i>Liczba odwiedzających bibliotekę</i>	12
KOMPUTERY W BIBLIOTECE	15
<i>Liczba komputerów</i>	15
<i>Korzystanie z komputerów</i>	15
<i>Pomoc czytelnikom w pracy z komputerem</i>	18
<i>Strona internetowa biblioteki</i>	20
AKTYWNOŚĆ BIBLIOTEK	23
<i>Podejmowane działania</i>	23
<i>Liczba organizowanych wydarzeń</i>	29
<i>Liczba uczestników</i>	36
GENERATOR ULOTEK – Z CZEGO BIBLIOTEKARZE SĄ DUMNI	43
<i>Wstęp</i>	43
<i>Wybierane korzyści</i>	44
BUDŻETY BIBLIOTEK	56
<i>Wielkość budżetu</i>	56
<i>Źródła dochodu bibliotek</i>	57
OCENY PROGRAMU ROZWOJU BIBLIOTEK	62
<i>Ogólna ocena PRB</i>	62
<i>Ocena elementów programu</i>	64
<i>Wady i zalety programu</i>	68
ZOBOWIĄZANIA BIBLIOTEK	72
<i>Godziny otwarcia</i>	72
<i>Toalety</i>	75
<i>Wkład własny</i>	76
BIBLIOTEKA W OTOCZENIU INSTYTUCJONALNYM	79
<i>Kontakty między bibliotekami i bibliotekarzami</i>	79
<i>Współpraca z biblioteką powiatową i wojewódzką</i>	82
<i>Biblioteki w społeczności lokalnej</i>	84
SPIS TABEL I WYKRESÓW	86

01 |

WSTĘP

Program Rozwoju Bibliotek (PRB) realizowany jest w Polsce od 2009 roku. Jego celem jest wzmocnienie potencjału bibliotek. Biblioteki mają stać się miejscem, w którym nie tylko można wypożyczyć książkę, ale skorzystać z Internetu, obejrzeć ciekawy film, załatwić sprawy urzędowe, spotkać znajomych. Projekt finansowany jest ze środków Fundacji Billa i Melindy Gates, a realizowany przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (FRSI). Program składa się z czterech obszarów:

- Praktyczne szkolenia dla bibliotekarzy (planowanie rozwoju bibliotek, szkolenia informatyczne, szkolenia specjalistyczne);
- Wzmocnienie systemu bibliotecznego;
- Dostawa sprzętu komputerowego do bibliotek;
- Promocja bibliotek.

Poniższy raport zawiera wyniki badania, w którym brali udział dyrektorzy bibliotek, które przystąpiły do Programu. Miało ono charakter sprawozdawczy i przeprowadzone zostało przy pomocy aplikacji internetowej. Ankieta dostępna była dla respondentów po zalogowaniu się do Wirtualnego Segregatora. Badani byli informowani o obowiązku wzięcia udziału w badaniu m.in. przy pomocy poczty elektronicznej.

Podobne badania prowadzone były już wcześniej – w 2009¹, 2011² i 2012³ roku. Niniejszy raport zawiera wyniki badania z roku 2013 i 2014. W roku 2013 ankieta

---

¹ Sławomir Mandes (2010), *Zakres prowadzonych działań przez biblioteki zgłoszone do I edycji Programu Rozwoju Bibliotek. Raport z badań*. Dostępny na: http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/RAPORTY/01_dzialanosc_bibliotek_raport_PRB.pdf

² FRSI (2011), *Program Rozwoju Bibliotek. Przebieg i efekty. Raport ewaluacyjny*. Dostępny na: http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/RAPORTY/08_przebieg_i_efekty_PRB_ankieta_dla_dyrektorow.pdf

była przeprowadzana w dwóch wariantach – dla bibliotek z I rundy Programu (które są w nim od roku 2009) oraz dla bibliotek z II rundy Programu (które są w nim od roku 2011). W roku 2014 również uczestniczyły biblioteki zarówno z I jak i II rundy programu.

Wiele z pytań zadawanych we wcześniejszych edycjach badania zostało powtórzonych w tegorocznym kwestionariuszu. Dzięki temu możliwe było analizowanie zmian zachodzących w czasie realizacji programu.

Wszystkie dane w badaniu są prezentowane oddzielnie dla bibliotek wiodących oraz bibliotek partnerskich. Określenie to dotyczy ich roli w Programie Rozwoju Bibliotek, biblioteki wiodące otrzymały większe wsparcie, w szczególności sprzętowe.

Stopień realizacji badań waha się od 33% do 100%. Zasadniczo realizacja spada w kolejnych falach badania. Powoduje to, że dane z roku 2013 i 2014 należy traktować z ostrożnością – do badania nastąpiła autorekrutacja, która mogła mieć charakter systematyczny.

---

³ Tomasz Zając (2012), *Biblioteki oczami ich dyrektorów, Raport z badania dyrektorów bibliotek biorących udział w Programie Rozwoju Bibliotek*. Dostępny na: <http://frsi.org.pl/raport-biblioteki-oczami-ich-dyrektorow/>

Tabela 1. Poziom realizacji w analizowanych badaniach

		Rok 2009	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	Rok 2014
I RUNDA	Biblioteki wiodące	153 (100%)	135 (88%)	120 (78%)	109 (71%)	92 (54%)
	PRB Biblioteki partnerskie	444 (97%)	270 (59%)	261 (57%)	220 (48%)	152 (33%)
II RUNDA	Biblioteki wiodące				82 (64%)	63 (49%)
	PRB Biblioteki partnerskie				230 (61%)	140 (37%)

Często stosowaną miarą w raporcie jest średnia obciążona, zwana także trymowaną. Jest ona liczona w podobny sposób jak zwykła średnia arytmetyczna, ale z pominięciem 5% skrajnych wartości. Pozwala to na uzyskanie liczb odporniejszych na zawyżanie spowodowane błędem ankietowanego, niepoprawną interpretacją pytania lub też poprzez nieliczne przypadki po prostu znacznie odbiegające od wartości przeciętnych. W analizowanej ankiecie sytuacje takie dotyczyły przede wszystkim skali aktywności bibliotek oraz budżetów. Za każdym razem stosowanie średnich obciążonych jest jednak zaznaczone.

Średnie obciążone były liczone oddzielnie dla odpowiedzi bibliotek z każdej analizowanej grupy, tj. bibliotek wiodących I rundy w 2013 roku, bibliotek wiodących II rundy w 2013 roku, bibliotek partnerskich I rundy w 2013 roku, bibliotek partnerskich II rundy w 2013 roku, bibliotek wiodących I rundy w 2014 roku, bibliotek wiodących II rundy w 2014 roku, bibliotek partnerskich I rundy w 2014 roku, bibliotek partnerskich II rundy w 2014 roku. Oddzielnie liczone były średnie dla bibliotek głównych oraz dla filii bibliotek (jeżeli takie dane były dostępne).

W niektórych miejscach raportu podawane są też dane dla wszystkich bibliotek w danym roku, albo bibliotek I lub II rundy programu w danym roku. Dane te

zostały policzone na podstawie średnich obciążonych (lub odsetków) z odpowiednich grup przy zachowaniu proporcji tych grup. Co bardzo ważne – pod uwagę brano proporcje tych grup w Programie Rozwoju Bibliotek a nie liczbę bibliotek biorących udział w badaniu.

Przykładowo, jeżeli średnia obciążona liczba uczestników jakiegoś wydarzenia wyniosłaby w bibliotekach wiodących I rundy to 100 osób, a w bibliotekach partnerskich I rundy 50 osób, to średnia liczba uczestników we wszystkich bibliotekach I rundy zostanie oszacowana na $(100 \times 153 + 50 \times 457) / 610 = 62,5$ osób.

Dane podawane w raporcie w liczbach bezwzględnych zostały przeliczone dla wszystkich bibliotek biorących udział w Programie Rozwoju Bibliotek (lub ewentualnie dla wszystkich bibliotek w danej podgrupie). W praktyce odpowiednie średnie obciążone lub odsetki zostały przeważone przez liczbę bibliotek w danej podgrupie.

02 |

WYBRANE WNIOSKI

Skala aktywności bibliotek

Do najbardziej rozpowszechnionych aktywności bibliotek należą konkursy, akcje promujące czytelnictwo, zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz spotkania z udziałem znanej osoby i wystawy.

Jeżeli chodzi o liczbę organizowanych przez przeciętną bibliotekę aktywności to najwięcej organizowanych było różnego rodzaju zajęć, które mają powtarzalny charakter: zajęć dotyczących hobby, zajęć nadobowiązkowych dla uczniów, zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym. Oprócz tego biblioteki organizowały wiele aktywności jednorazowych takich jak wystawy oraz spotkania dyskusyjne.

Najmniej razy organizowano wycieczki lub wyjazdy dla dorosłych oraz dla dzieci i młodzieży, festyny (zarówno organizowane przez bibliotekę jak i takie, w których biblioteka uczestniczyła) i przedstawienia teatralne. Są to wydarzenia wyczerpujące zasoby biblioteki, wymagające zaangażowania czytelników (użytkowników biblioteki) i przez to rzadko powtarzane.

Oprócz liczby wydarzeń o skali działalności bibliotek świadczy także przeciętna liczba uczestników. Wyraźnie najwięcej osób przyciągały wystawy, w dalszej kolejności pozostałe z najpopularniejszych aktywności bibliotek: spotkania ze znanymi osobami, zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz konkursy.

Biorąc pod uwagę liczbę wydarzeń oraz przeciętną liczbę ich uczestników można szacować sumę nieunikalnych⁴ uczestników różnych aktywności we wszystkich bibliotekach PRB. Najwięcej uczestników miały wystawy oraz akcje promujące czytelnictwo – są popularne i przyciągają stosunkowo dużo czytelników. Bardzo wiele osób uczestniczyło także w zajęciach dla młodszych dzieci oraz brało udział w festynach organizowanych przez gminę, a w których biblioteka brała udział. W

---

⁴ Oznacza, to, że każdy uczestnik był liczony wiele razy o ile uczestniczył w kilku działaniach albo w wiele razy w tym samym działaniu, np. cyklicznych zajęciach.

tych czterech działaniach liczba nieunikalnych uczestników może być szacowana na ponad 1 mln osób.⁵

Ogólnie przeciętna biblioteka organizuje z roku na rok coraz więcej aktywności. Nie są to bardzo duże różnice, przede wszystkim ze względu na wolniejsze tempo zmian w bibliotekach partnerskich, w bibliotekach mających status wiodących są one wyraźniejsze.

Zarówno w I jak i II rundzie PRB biblioteki wiodące są zdecydowanie bardziej aktywne niż biblioteki partnerskie. Jest to odbicie procesu rekrutacji do programu, a także potwierdzenie trafności tej rekrutacji.

Aktywniejsze są także biblioteki uczestniczące w I rundzie, czyli takie które właściwie zakończyły już udział w programie, w porównaniu do bibliotek II rundy, czyli takich, które w trakcie badania były mniej więcej w połowie jego trwania.

Większość wydarzeń organizowana jest w bibliotekach głównych w danej gminie a nie w jej filiach. Filie łącznie organizują około 30% aktywności, biblioteki główne – około 70%.

Technologie cyfrowe w bibliotekach

Liczba komputerów znajdujących się w bibliotekach PRB między rokiem 2013 I 2014 rośnie – również w bibliotekach I rundy programu, co nie jest już związane ze wsparciem PRB, a jest raczej kwestią własnych starań biblioteki czy jej organizatora.

Można szacować, że z komputerów w bibliotekach PRB, codziennie korzysta około 24 tysięcy osób: 11 tys. w bibliotekach głównych oraz aż 13 tys. w filiach. Liczba osób korzystających z komputerów w bibliotekach PRB jednak nieco spada.

Nieomal wszystkie biblioteki pomagają zaznajomić się z komputerem osobom, które do tej pory nie korzystały z komputerów. Przede wszystkim jest to pomoc indywidualna, doraźna, ale wiele bibliotek prowadzi także zorganizowane zajęcia grupowe.

---

⁵ Biblioteki I i II rundy PRB, rok 2014

W sumie z pomocy w obsłudze komputera i internetu korzysta w bibliotekach I i II rundy PRB niemal 100 tysięcy osób rocznie, z tego około 73 tys. z pomocy indywidualnej a 19tys. z zajęć grupowych⁶.

Odsetek bibliotek posiadających strony internetowe rośnie zarówno wśród bibliotek wiodących jak i partnerskich. W tej chwili niemal wszystkie biblioteki wiodące mają strony internetowe, szczególnie te z I rundy. Biblioteki partnerskie mają strony znacząco rzadziej, ale w tej chwili również ponad połowa z nich ma stronę internetową. W sumie stroną internetową ma 67% bibliotek (w roku 2009 było to tylko 28%).

W przeliczeniu na liczby bezwzględne, można oszacować, że w ciągu 5 lat (od roku 2009 do 2014) powstało 230 stron bibliotek biorących udział w I rundzie PRB, a na przestrzeni lat 2013 – 2014 niemal 100 nowych stron w bibliotekach II rundy.

Średnio strony bibliotek, które zbierają statystyki (robi to mniej więcej połowa bibliotek mających stronę), odwiedza ponad 2500 osób miesięcznie. Biblioteki wiodące deklarują znacznie wyższe liczby użytkowników strony (ponad 5000 miesięcznie) niż biblioteki partnerskie.

Ocena PRB

Zdaniem niemal wszystkich bibliotek oferta PRB jest zgodna z ich potrzebami, a jakość samego programu została oceniona przez biblioteki bardzo wysoko.

Bibliotekarze z II rundy PRB rozpoczynający swój udział w Programie ocenili w 2013 roku także poszczególne elementy programu. Najlepiej ocenione elementy to portal www.biblioteki.org oraz kontakt z FRSI. Najgorzej oceniono program grantowy „Aktywna biblioteka”, program „Organizacja pozarządowe bibliotekom”. Relatywnie słabo oceniane było wsparcie dla lokalnych partnerstw, ale tu oceny są lepsze niż dokonane w 2011 roku przez biblioteki I rundy. Ocena pozostałych elementów poprawiła się w stosunku do I rundy programu.

Do najczęściej wymienianych zalet PRB należy sprzęt i oprogramowanie dostarczane w ramach program, szkolenia oraz integracja i aktywizacja

---

⁶ Dane dla roku 2014

środowiska bibliotecznego. Wymieniano także dodatkowe wsparcie (granty) oraz współpracę z FRSI a także podnoszenie prestiżu bibliotek jako takich (choć to wskazywano rzadziej niż w 2011 roku). Niektórzy bibliotekarze doceniają różnorodność i kompleksowość programu.

Kilkanaście procent bibliotekarzy zaletę programu widziało w zmianie sposobu działania biblioteki – aktywizację, rozwój i zmianę roli ale też wzrost lokalnego znaczenia biblioteki i bibliotekarzy - rozwój zawodowy, nową wiedzę i kompetencje.

Wreszcie w roku 2013 pojawiły się odpowiedzi, których brakowało w roku 2011 – niektórzy bibliotekarze widzieli zaletę programu w planach rozwoju oraz pracy nad nimi a także w lokalnych partnerstwach.

Wydaje się, że można oceniać, że biblioteki w 2013 roku były w swoich ocenach nieco dojrzsze – w większym stopniu doceniali możliwość długofalowej zmiany w sposobie funkcjonowania bibliotek. Mniej istotną zaletą były zaś bezpośrednie korzyści, np. sprzęt dostarczany w ramach PRB.

Wady programu w ocenie bibliotekarzy II rundy to przede wszystkim skala wsparcia sprzętowego (szczególnie bolesna dla bibliotek partnerskich) oraz szereg uwag do szkoleń, w większości związana z ich organizacją, przede wszystkim koniecznością zbyt długiego dojazdu i czasochłonnością.

Poza tym bibliotekarze zwracali uwagę na zbyt małe wsparcie bezpośrednie, ale też na organizację, koordynację i dokumentację programu, niekiedy na niebiblioteczną naturę programu (ale rzadziej niż w 2011 roku bibliotekarze I rundy). W 2013 roku pojawiły się także uwagi do programu „Aktywna biblioteka”.

Z czego dumni są bibliotekarze?

Jednym z działań Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego wspierającym działania rzecznicze bibliotek było przygotowanie generatora ulotek dla bibliotek pozwalającego sporządzić materiał promocyjny z myślą o władzach, partnerach, a także mieszkańcach (<http://www.biblioteki.org/generatorulotek/web/app.php>). Przygotowując ulotkę biblioteki wybierały 3 korzyści dla mieszkańców.

Zdaniem bibliotekarzy do reklamowania biblioteki, czyli albo przyciągania nowych czytelników albo zaświadczenia o sukcesach, najlepiej nadaje się kultura i dostęp

i do niej w bibliotece, oraz możliwość zdobycia nowej wiedzy, rozszerzania kompetencji. Ta edukacyjna funkcja biblioteki jest bardzo wyraźna.

W następnej kolejności technologie - można skorzystać z komputera oraz można się nauczyć korzystać z internetu (nauka korzystania z komputera jest mniej zadaniem bibliotekarzy atrakcyjna).

Po czwarte to miejsce - do którego zawsze można przyjść, jest ciepło i sucho. To także miejsce gdzie ktoś zajmie się Twoim dzieckiem

Wreszcie ważnym argumentem jest biblioteka jako element lokalnej społeczności – dzięki bibliotece można poczuć się częścią swojej miejscowości, poznać nowych ludzi i spotkać starych znajomych.

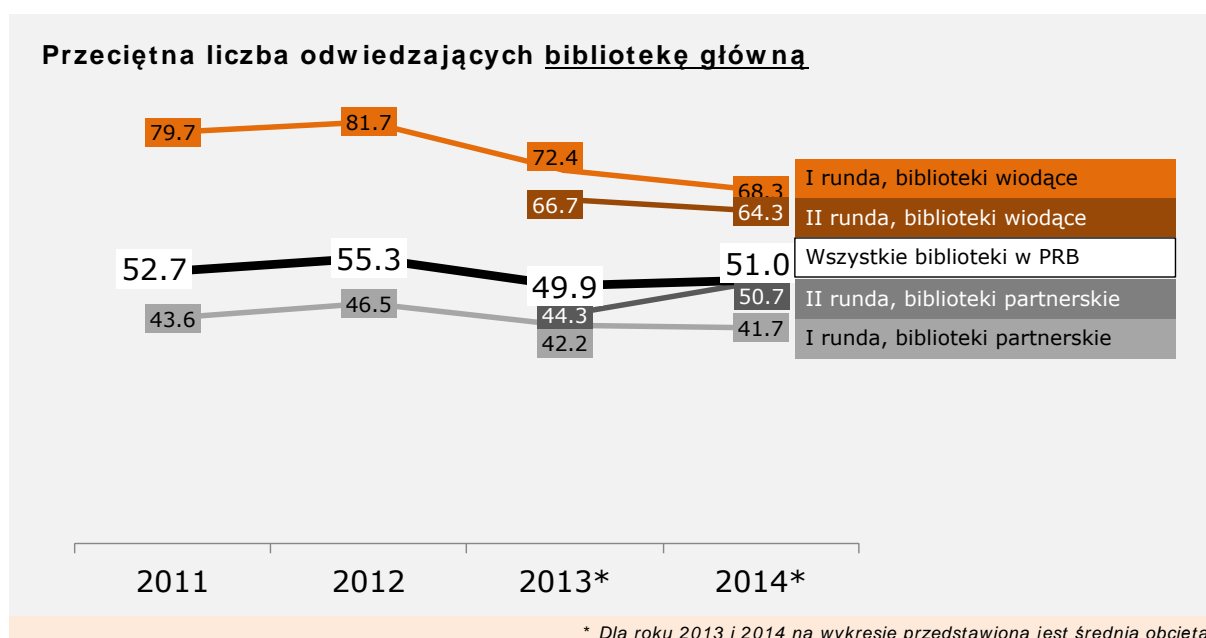
03

UŻYTKOWNICY
BIBLIOTEK**Liczba odwiedzających bibliotekę**

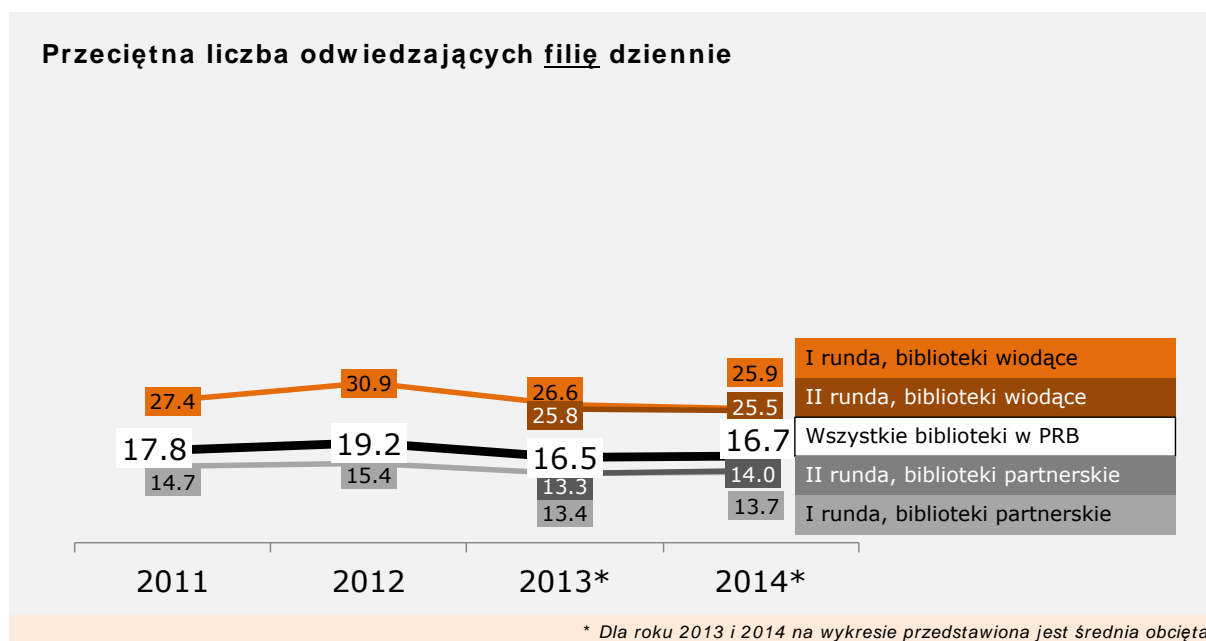
Bibliotekarze proszeni szacowali przeciętną liczbę osób odwiedzających ich bibliotekę główną oraz typową filię w przeciętny dzień roboczy (badani mieli uwzględnić wszystkich odwiedzających, a nie wyłącznie osoby przychodzące wypożyczyć książki). Według tych deklaracji codziennie bibliotekę główną odwiedza około 50 osób, a typową filię niemal 17 osób.

W obu rundach biblioteki wiodące są odwiedzane przez większą liczbę użytkowników niż biblioteki partnerskie. Biblioteki wiodące I rundy są odwiedzane więcej osób niż biblioteki wiodące II rundy. W przypadku bibliotek partnerskich jest nieco inaczej – to biblioteki II partnerskie II rundy przyciągają więcej użytkowników niż biblioteki partnerskie I rundy. Różnice są dość niewielkie, ale za to widoczne zarówno w przypadku bibliotek głównych jak i filii.

Rysunek 1. Średnie deklarowanej liczby osób dziennie odwiedzających bibliotekę główną, 2011 – 2014.

Rysunek 2. Średnie deklarowanej liczby osób dziennie odwiedzających typową filię, 2011 – 2014.

W sumie liczba użytkowników zarówno bibliotek głównych jak i filii nieco rosła między rokiem 2011 i 2012, a w latach 2013 - 2014 nieco spadła. Spadek ten spowodowany jest przede wszystkim przez spadającą liczbę osób odwiedzających biblioteki I rundy. Bardziej dotkliwy jest dla bibliotek wiodących niż partnerskich I rundy.

Dane te można porównać z informacjami zbieranymi przez Główny Urząd Statystyczny. Według danych GUS – są one podawane w ujęciu rocznym - w roku 2011 biblioteki I i II rundy PRB odwiedziło 5606 osób, w roku 2012 – 5926 osób. Dane z deklaracji dyrektorów przeliczone na roczną liczbę odwiedzających⁷ to 6624 w roku 2011, 7023 w roku 2012, 6239 w roku 2013 i 6368 w roku 2014. Dane są te więc zbliżone do siebie, poza tym według obu źródeł liczba odwiedzających wzrosła między rokiem 2011 i 2012. Wydaje się więc, że deklaracje dyrektorów bibliotek związane z liczbą odwiedzających można traktować jako dość trafne. Jeżeli tak jest, należy oczekiwać niewielkiego spadku odwiedzających w roku 2013 i 2014 również według danych zbieranych przez Główny Urząd Statystyczny.

⁷ Przy założeniu 250 dni roboczych w roku. Przy tym szacowaniu zachowano proporcje między filiami oraz bibliotekami głównymi.

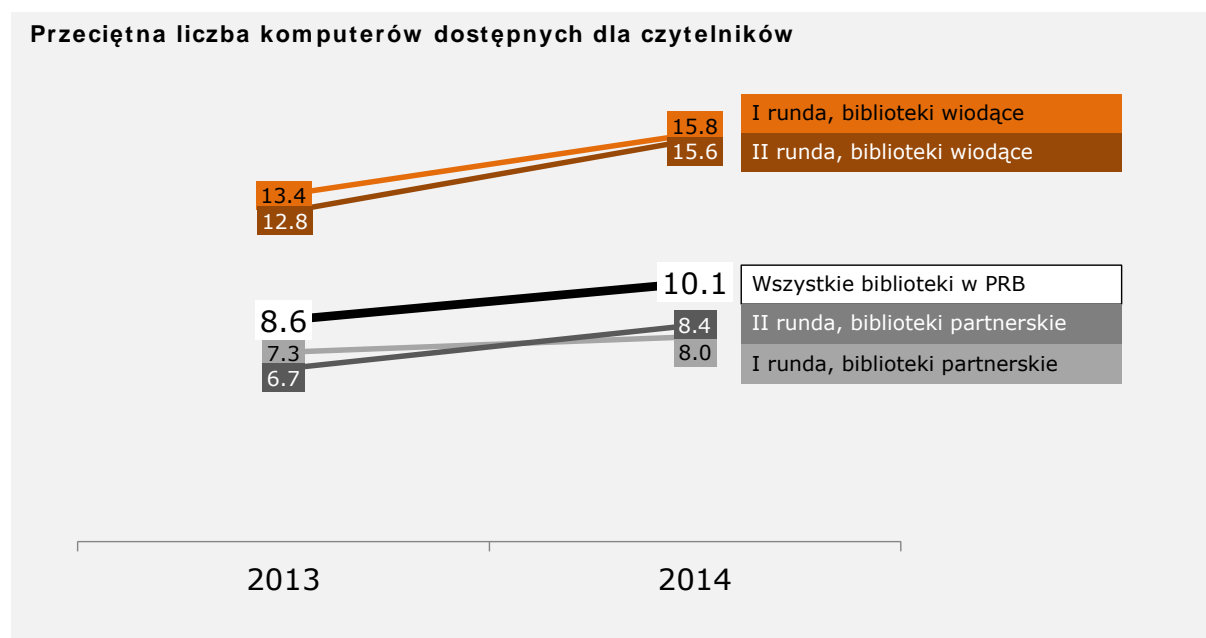
Na podstawie deklaracji dyrektorów można oszacować całkowitą liczbę osób odwiedzających biblioteki główne PRB na mniej więcej 57 tys. osób dziennie, a filie PRB na 28,5 tys. W sumie każdego dnia biblioteki biorące udział w pierwszej lub drugiej turze PRB odwiedzałyby około 85 tys. osób.

03

KOMPUTERY W
BIBLIOTECE**Liczba komputerów**

Liczba komputerów, które są dostępne dla czytelników wzrosła między rokiem 2013 a 2014. W przeciętnej bibliotece (łącznie z filiami) dla użytkowników dostępnych jest 10 komputerów, przy czym w bibliotekach wiodących jest to niemal 16 komputerów a w bibliotekach partnerskich około 8. Nie ma tu właściwie różnic między bibliotekami I i II rundy programu.

Rysunek 3. Liczba komputerów dostępnych dla czytelników (biblioteki główne oraz filie łącznie)

Korzystanie z komputerów

Przeciętna liczba użytkowników komputerów dziennie w bibliotekach, które uzyskały komputery w ramach programu, wynosiła 9,9 dla bibliotek głównych oraz 7,9 w filiach. Przeciętna liczba użytkowników jest wyższa w bibliotekach wiodących niż partnerskich. Różnica widoczna jest szczególnie w przypadku liczby osób korzystających z komputerów w filiach. Na dostępności sprzętu w bibliotekach skorzystali przede wszystkim użytkownicy filii bibliotek wiodących.

Można sądzić, że w mniejszych miejscowościach, gdzie zlokalizowane są filie, mniej osób posiada komputery w domach, albo może z nich korzystać w innych ogólnodostępnych miejscach, a więc komputery w filiach bibliotek są najbardziej wykorzystywane i co za tym idzie przynoszą największe korzyści.

Widać również, że biblioteki główne potrafią bardziej efektywnie przyciągnąć użytkowników do komputerów i zachęcić ich do skorzystania ze sprzętu, niż biblioteki partnerskie.

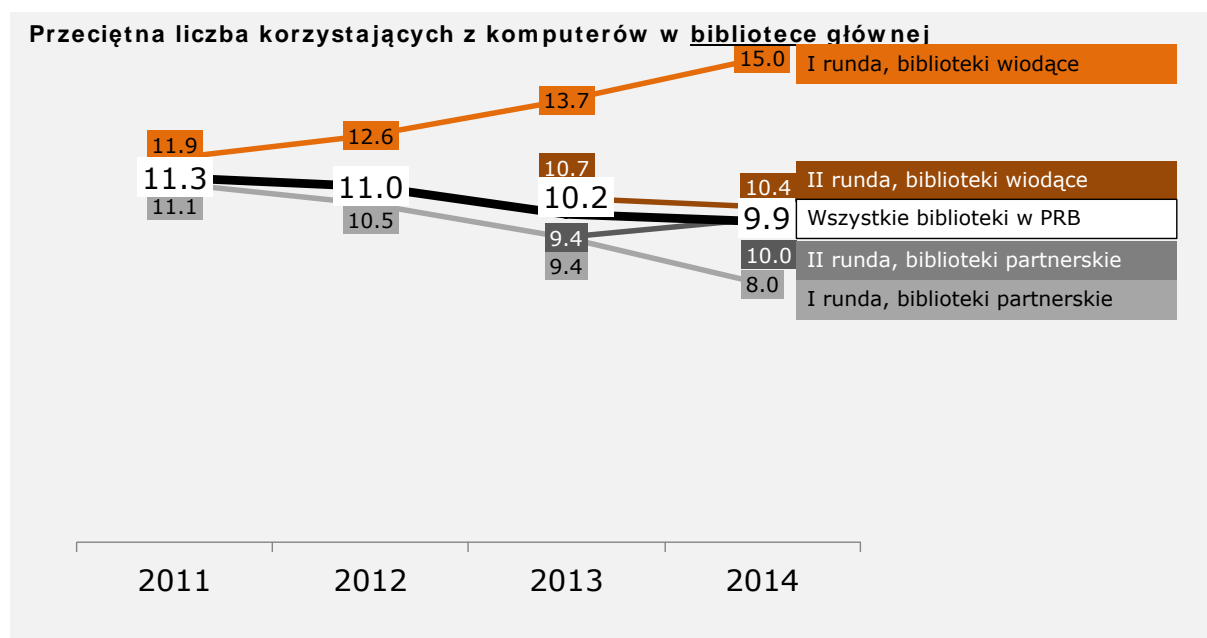
Liczba osób korzystających z komputerów nieco spada (zarówno w bibliotekach głównych jak w filiach). Jest to prawdopodobnie związane z coraz powszechniejszym dostępem do komputerów w domach. Z drugiej strony może to być także wynik edukacji w zakresie korzystania z komputerów prowadzonej w bibliotece. Niektórzy użytkownicy po kontakcie z komputerem w bibliotece mogą zdecydować się na zakup własnego sprzętu. Inni mogli korzystać z komputerów w bibliotece, mimo że posiadali już komputer w domu. Korzystanie z komputerów w bibliotece było związane raczej z brakami umiejętności. Wraz ze wzrostem ich kompetencji, zniknęła potrzeba korzystania z komputera w bibliotece.

Na ten spadek najodporniejsze są biblioteki wiodące I rundy, a najmniej odporne – biblioteki partnerskie I rundy. W przypadku bibliotek II rundy między rokiem 2013 a 2014 liczba osób korzystających z komputerów jest raczej stabilna. Są one jednak w innym momencie programu, niedługo po dostarczeniu komputerów po biblioteki.

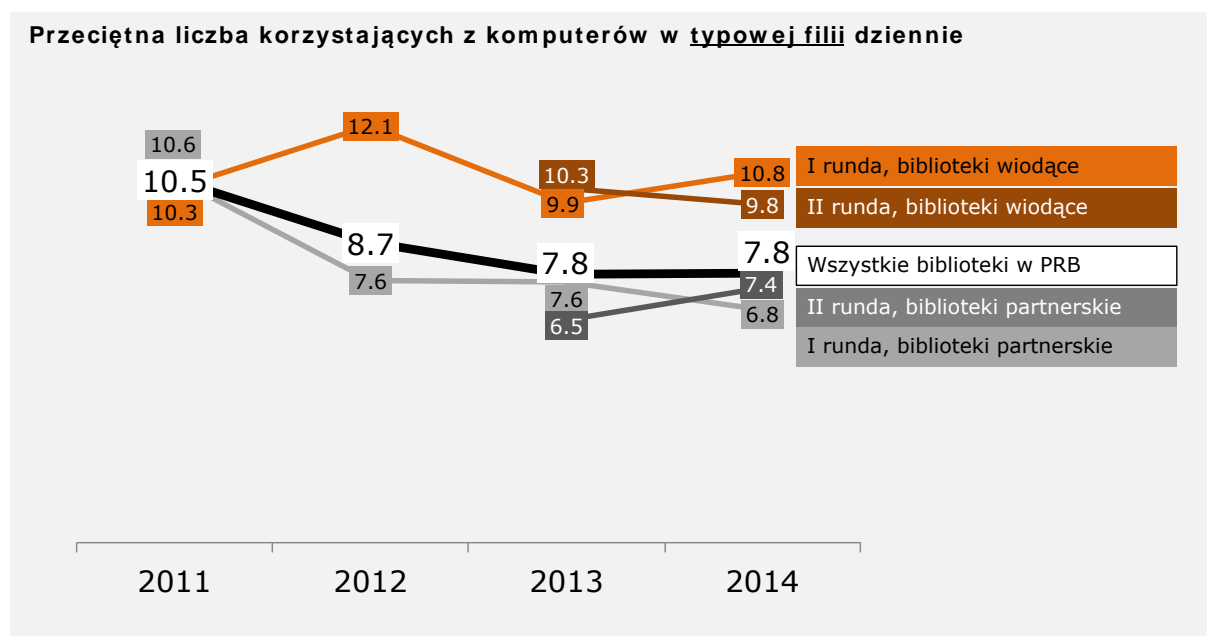
Można szacować, że z komputerów w bibliotekach PRB, codziennie korzysta około 24 tysięcy osób: 11 tys. w bibliotekach głównych oraz aż 13 tys. w filiach!

Rysunek 4. Liczba korzystających z komputerów w bibliotece głównej

Rysunek 5. Liczba korzystających z komputerów w filii

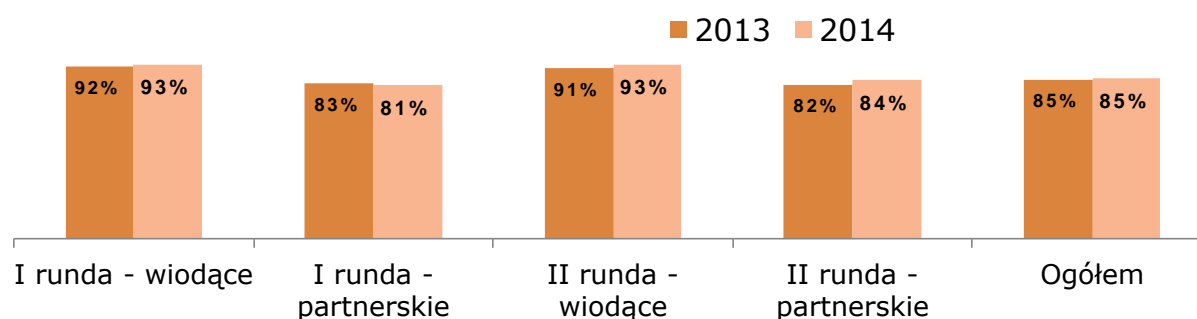

Pomoc czytelnikom w pracy z komputerem

Zgodnie z deklaracjami dyrektorów bibliotek w niemal wszystkich bibliotekach pomaga się zaznajomić z komputerem lub internetem osobom, które nie korzystały z nich do tej pory. Dotyczy to zarówno bibliotek uczestniczących w PRB jako biblioteki wiodące jak i tych, które mają status bibliotek partnerskich.

Od roku 2009 odsetek bibliotek pomagających zaznajomić się z komputerami lub internetem jest w miarę stabilny. Co warto podkreślić, już przed rozpoczęciem PRB 25% bibliotek prowadziło takie kursy regularnie, a 32% sporadycznie⁸. W sumie więc zajęcia takie odbywały się już wtedy w niemal 60% wszystkich biblioteki z małych miast i terenów wiejskich. Należy jednak pamiętać, że tylko część z tych bibliotek wzięła potem udział w PRB – prawdopodobnie były to te, którym nowe technologie były najbliższe.

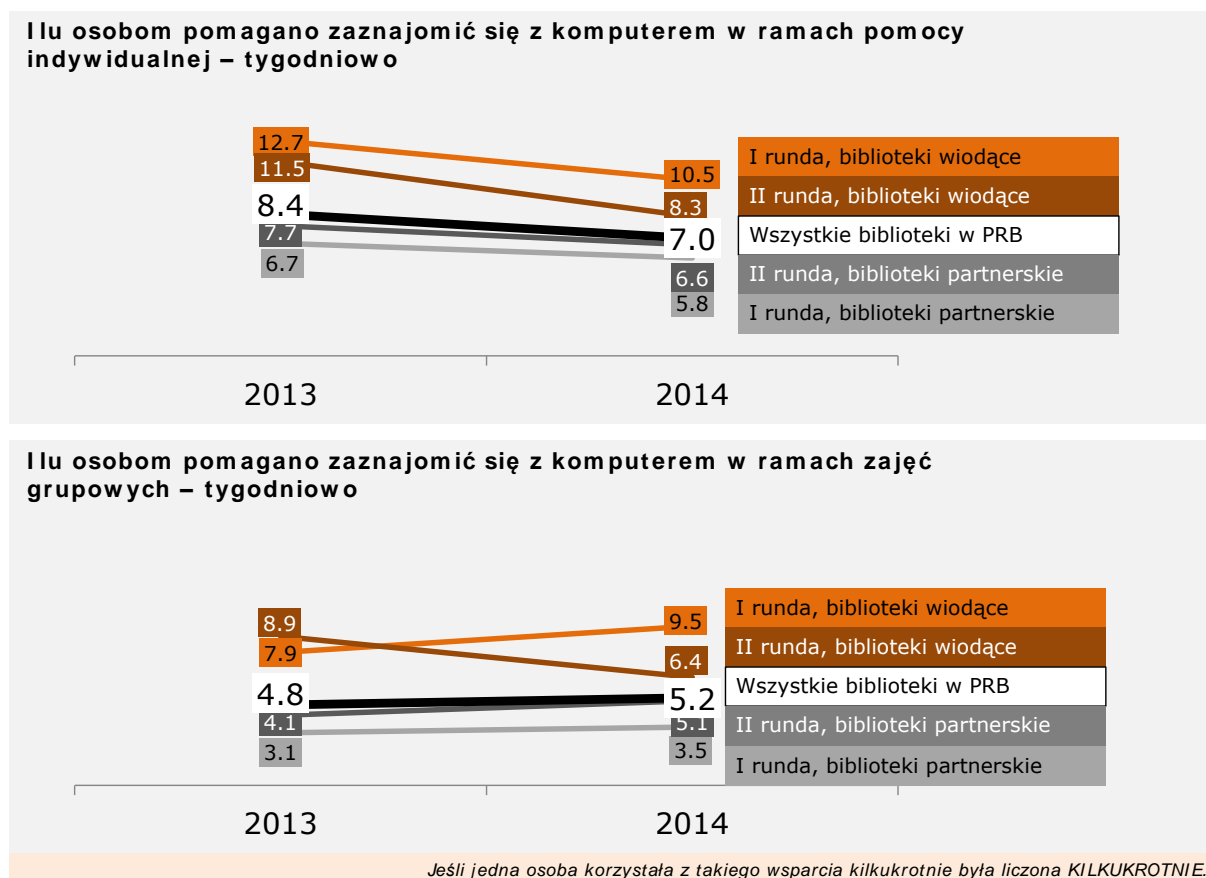
Rysunek 6. Biblioteki, w których pomagano zaznajomić się z komputerem lub Internetem osobom dotąd nie korzystającym z nich

Przeciętnie w ramach pomocy indywidualnej pomagano w ten sposób tygodniowo siedmiokrotnie, a w ramach zajęć grupowych pięciu osobom (w pytaniu proszono o wskazanie liczby osób, ale także o liczenie kilkukrotnych porad udzielanych tej samej osobie kilkukrotnie).

⁸ SMG / KRC (2008), *Biblioteki w Polsce*, s. 31. Dostępny na: http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/RAPORTY/Biblioteki_i_bibliotekarze.pdf

Rysunek 7. Liczba osób, którym pomagano zaznajomić się z komputerem lub Internetem tygodniowo

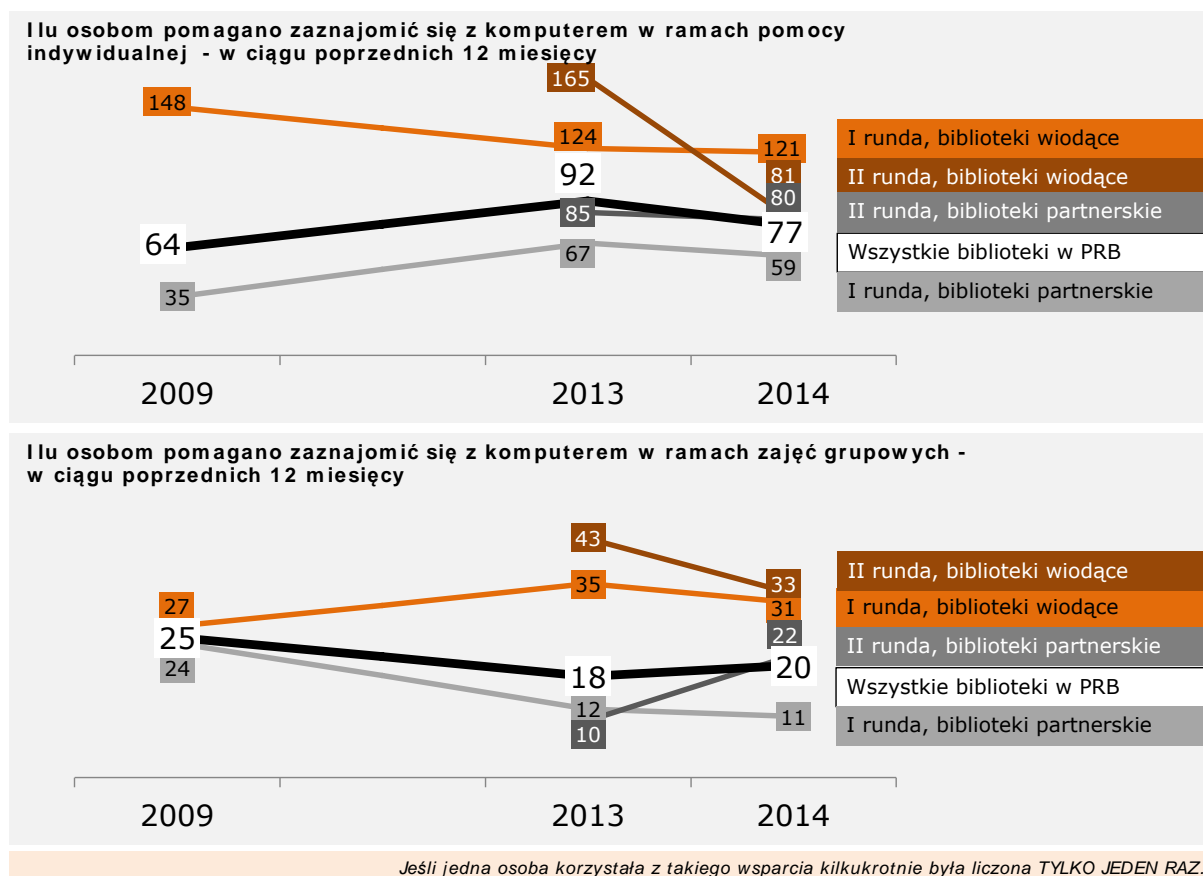

Rocznie, już bez liczenia tych samych osób wielokrotnie, w przeciętnej bibliotece porad indywidualnych udzielono około 92 osobom w roku 2013 i 77 osobom w roku 2014. W ramach pomocy grupowej pomagano średnio 18 osobom w roku 2013 i 20 osobom w roku 2014. Zarówno porady indywidualne jak i grupowe są częstsze w bibliotekach wiodących niż partnerskich – prawidłowość tą widać zarówno w I jak i II turze programu.

W stosunku do roku 2009, kiedy zbierane były analogiczne dane, zachodzą pewne zmiany. Z konsultacji indywidualnych korzysta nieco więcej osób, ale przede wszystkim za sprawą bibliotek partnerskich – w bibliotekach wiodących liczba osób, którym udziela się konsultacji indywidualnych spadła. Odwrotnie jest w przypadku zajęć grupowych – liczba uczestników spadła w bibliotekach partnerskich, ale nieco wzrosła w bibliotekach wiodących.

Pokazuje to znaczenie pomocy indywidualnej, doraźnej, w kształtowaniu choćby pierwszych kompetencji posługiwania się komputerem.

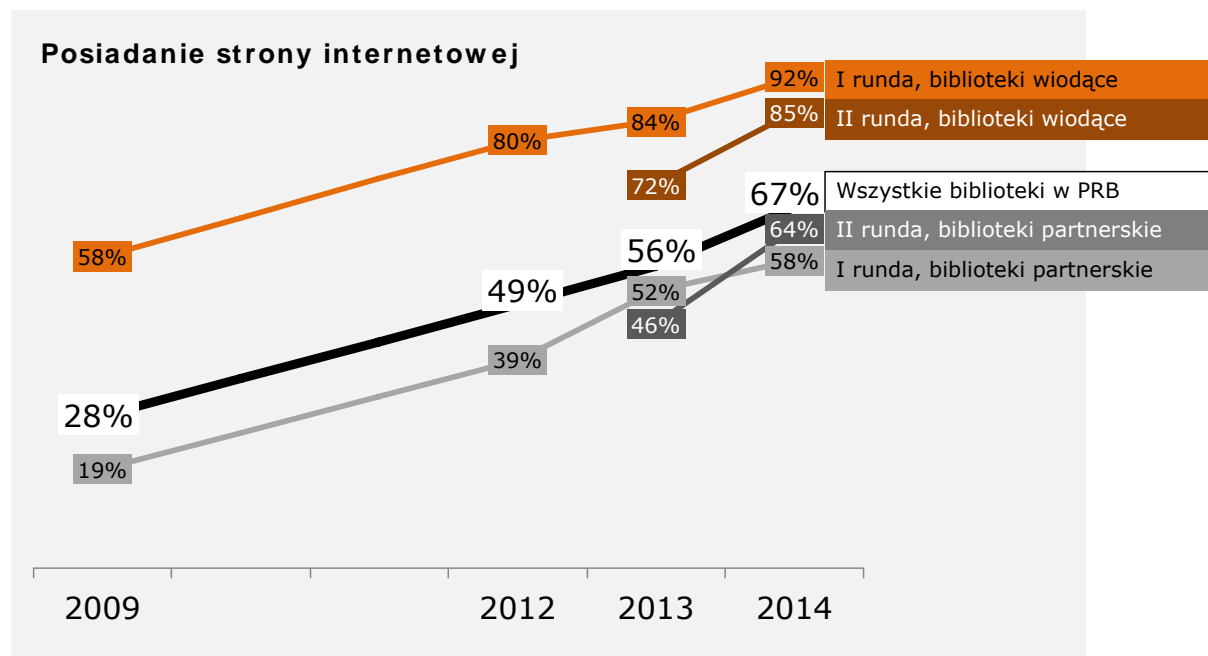
Rysunek 8. Liczba osób, którym pomagano zaznajomić się z komputerem lub Internetem w ciągu 12 miesięcy

W przeliczeniu na liczby bezwzględne we wszystkich bibliotekach PRB z pomocy indywidualnej korzysta rocznie około 87 tysięcy osób według danych zebranych w roku 2013 i około 73 tysięcy według danych zebranych w roku 2014. Z pomocy grupowej korzysta znacznie mniej osób – około 17 tys. (wedle danych z roku 2013) albo 19 tys. (wedle danych zebranych w roku 2014). W sumie z pomocy w obsłudze komputera i internetu korzysta nawet 100 tysięcy osób rocznie.

Strona internetowa biblioteki

W roku 2009 stronę internetową posiadało 28% badanych bibliotek. Odsetek ten nieustannie rośnie – w roku 2012 strony internetowej miała już mniej więcej połowa bibliotek, w roku 2013, po dojściu bibliotek z II rundy do programu odsetek ten wzrósł do 56%, a w roku 2014 do 67%.

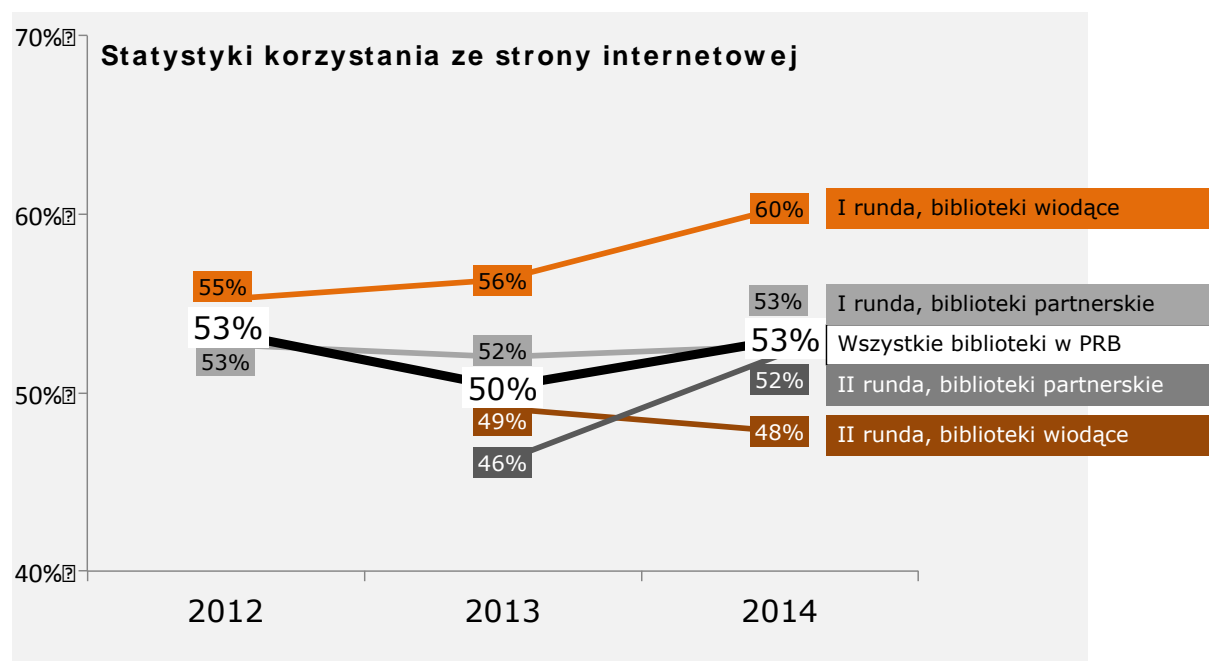
Rysunek 9. Posiadanie strony internetowej przez biblioteki

Odsetek bibliotek posiadających strony internetowe rośnie zarówno wśród bibliotek wiodących jak i partnerskich. W tej chwili niemal wszystkie biblioteki wiodące mają strony internetowe, szczególnie te z I rundy. Biblioteki partnerskie mają strony znacząco rzadziej, ale w tej chwili również ponad połowa z nich ma stronę internetową.

W przeliczeniu na liczby bezwzględne, można oszacować, że w ciągu 5 lat (od roku 2009 do 2014) powstało 230 stron bibliotek biorących udział w I rundzie PRB, a na przestrzeni lat 2013 – 2014 niemal 100 nowych stron w bibliotekach II rundy.

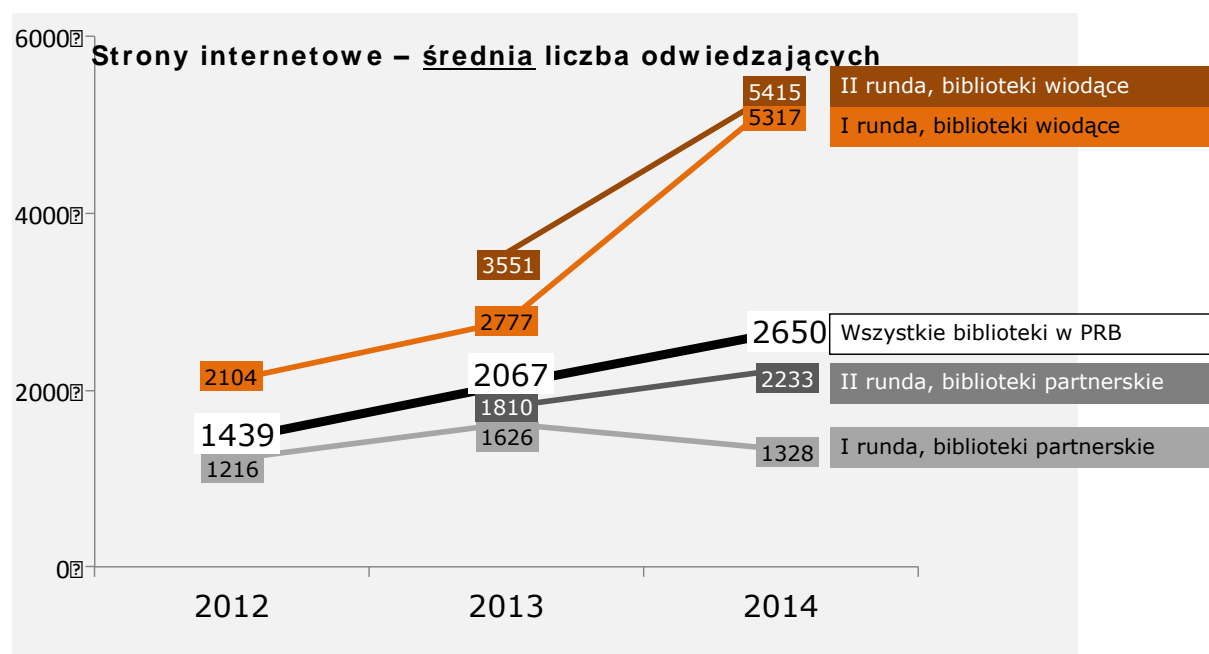
Spośród bibliotek prowadzących strony internetowe nieco ponad połowa zbiera statystyki odwiedzin. Zmiany nie są tutaj tak znaczące jak w przypadku samego posiadania strony internetowej, nie ma też tak dużych różnic między bibliotekami partnerskimi i wiodącymi. Wyjątkiem są tylko biblioteki wiodące z I rundy programu – 60% z nich zbiera statystyki dotyczące stron internetowych. Jest to po prostu wynik rosnącej liczby stron – biblioteki mające nową stronę internetową na początku nie zbierają takich statystyk (albo nie wiedzą o takiej możliwości).

Rysunek 10. Zbieranie przez biblioteki statystyk dotyczących korzystania ze strony internetowej wśród bibliotek posiadających stronę

Średnio strony bibliotek, które zbierają statystyki, odwiedza ponad 2500 osób miesięcznie. Biblioteki wiodące deklarują znacznie wyższe liczby użytkowników strony (ponad 5000 miesięcznie) niż biblioteki partnerskie. Liczba odwiedzin stron internetowych bibliotek rośnie (poza bibliotekami partnerskimi I rundy).

Rysunek 11. Przeciętna liczba osób odwiedzających strony internetowe bibliotek wg deklaracji bibliotekarzy

04 |

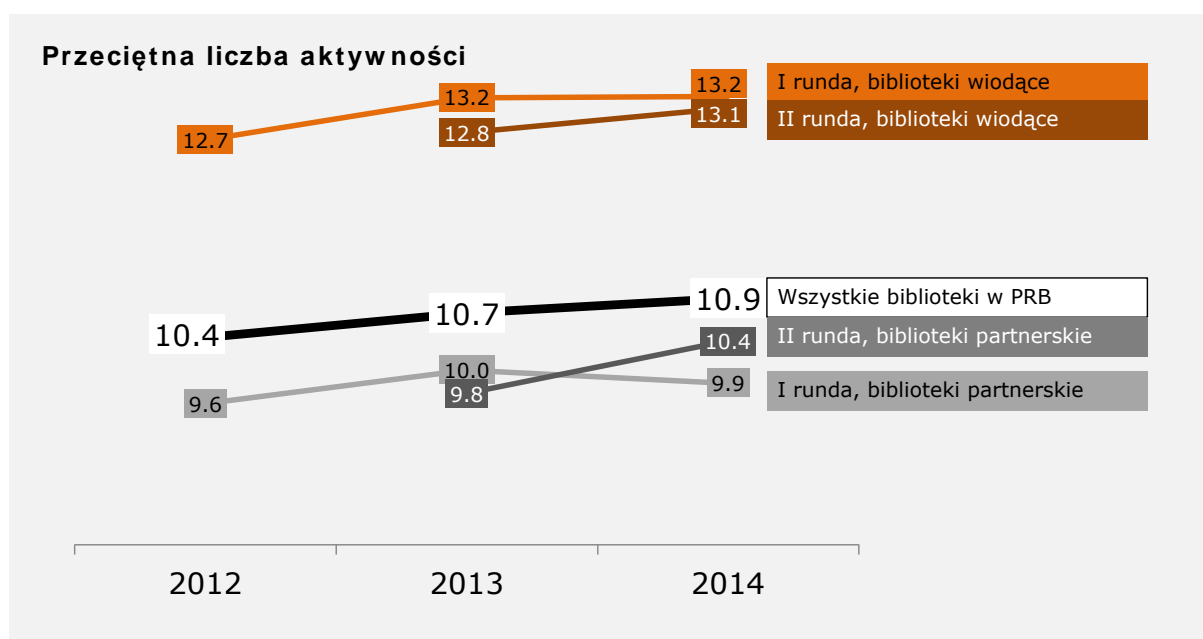
AKTYWNOŚĆ BIBLIOTEK

Celem programu jest wzmocnienie potencjału bibliotek. Mają one stać się nowoczesnymi i aktywnymi bibliotekami, ośrodkami aktywności lokalnej a nie tylko oferować dostęp do książek i czasopism. Z tego powodu niezwykle istotnym elementem prowadzonych badań jest zbieranie informacji na temat aktywności bibliotek, podejmowanych przez nie działań.

Podejmowane działania

W kwestionariuszu znalazł się szereg pytań dotyczących aktywności biblioteki wykraczających poza zakres ich tradycyjnych funkcji tj. wszelkiego rodzaju imprez, wystaw, konkursów, spotkań itd. Wśród badanych bibliotek zaledwie kilka nie organizowało żadnej z wymienionych w kwestionariuszu imprez. Przeciętnie w 2014 roku w bibliotece wiodącej, z odbywało się 12 z 24 aktywności, o które pytano. W bibliotekach partnerskich organizowane jest około 9 z 24 aktywności.

Rysunek 12. Przeciętna liczba podejmowanych przez bibliotekę aktywności, biblioteki wiodące i partnerskie, 2012 - 2014

Na temat części aktywności badani wypowiedzieli się także w poprzednich edycjach badania, w roku 2009 i 2012. Lista aktywności w stosowanym w roku 2009 była jednak krótsza, przez co nie zawsze możliwe jest dokonywanie porównań, poza tym od roku 2012 w przypadku wielu aktywności oddzielnie zaczęły być zadawane pytania o niektóre działania biblioteki dla młodzieży a oddzielnie dla dorosłych. Od roku 2012 do 2014 pytania były jednak zadawane w identyczny sposób.

Między rokiem 2009 a 2012 zmiany w aktywności bibliotek bywały dość duże (na tyle na ile dało się to stwierdzić przy wspomnianej ograniczonej porównywalności danych). Widać było wówczas wzrost aktywności zarówno bibliotek partnerskich jak i wiodących w niemal wszystkich badanych obszarach. Ten trend postępuję – w sumie biblioteki prowadzą coraz więcej różnego rodzaju aktywności.

Najdynamiczniejszy wzrost liczby aktywności dotyczył przede wszystkim bibliotek z I rundy między badaniem z roku 2012 i 2013 a wśród bibliotek II rundy między badaniem z roku 2013 i 2014. W bibliotekach I rundy poziom aktywności między rokiem 2013 a 2014 pozostał na podobnym poziomie. Można w tym widzieć efekt przystąpienia do programu, który wygasa w bibliotekach I rundy programu.

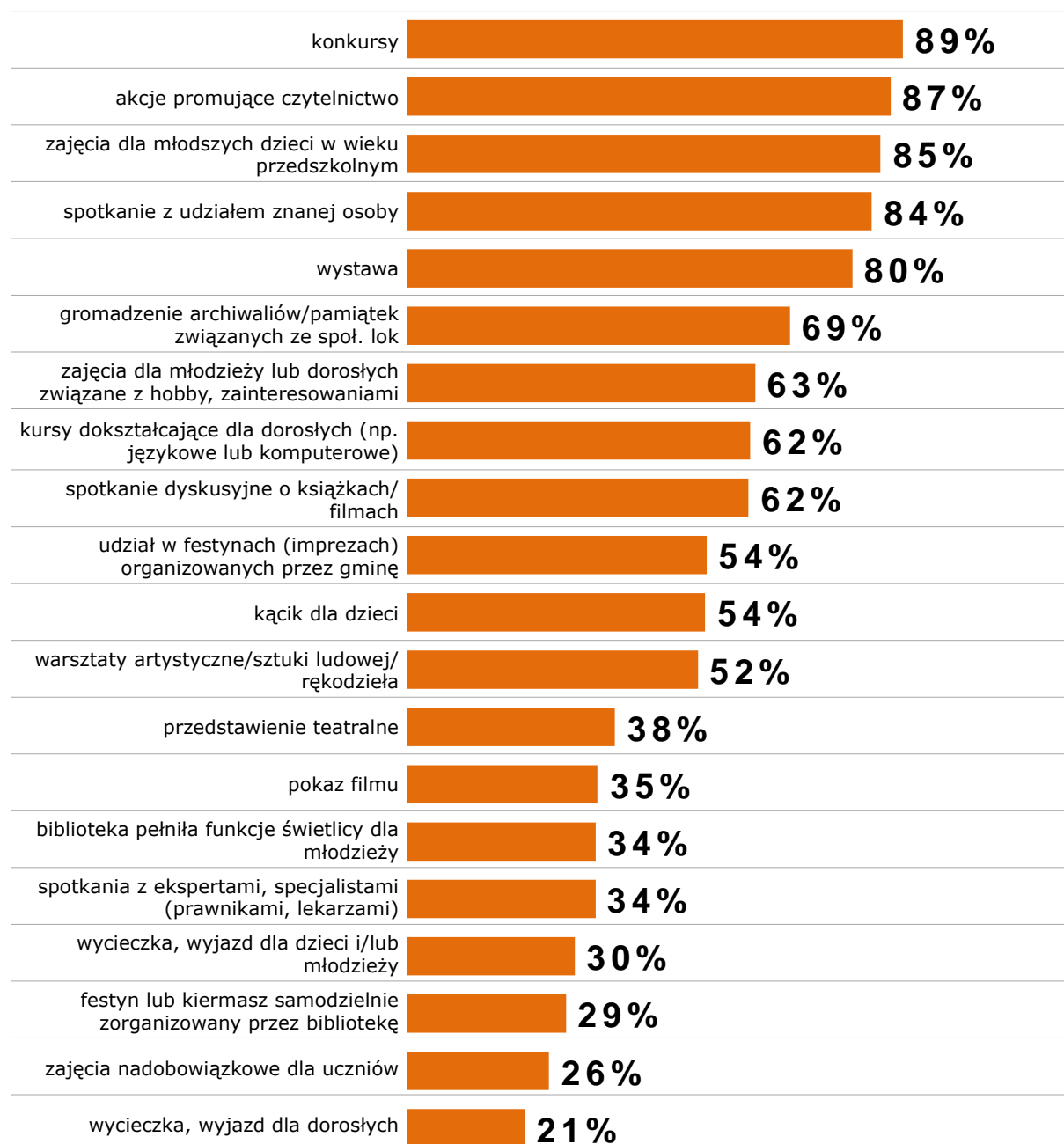
Wśród imprez organizowanych przez biblioteki respondenci najczęściej wymieniali konkursy. Zorganizowała je zdecydowana większość badanych bibliotek – 89%. Niewiele mniejszy był odsetek bibliotek, które brały udział w akcjach promujących czytelnictwo, np. Cała Polska Czyta Dzieciom (87%), prowadziły zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym (85%) prowadziły spotkania z udziałem znanej osoby (84%) oraz organizowało wystawy (80%).

Najmniej bibliotek zaangażowało się w wyjazdy i wycieczki dla dorosłych (21%), zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów (26%) oraz festyny lub kiermasze (29%).

Rysunek 13. Skala aktywności podejmowanych przez biblioteki biorące udział w I i II rundzie Programu Rozwoju Bibliotek, rok 2014

Wszystkie biblioteki PRB, I i II runda Rok 2014

Biblioteki wiodące są zdecydowanie bardziej aktywne niż biblioteki partnerskie. Niemal wszystkie typy działalności były podejmowane częściej przez biblioteki wiodące niż partnerskie. Jest tak zarówno wśród bibliotek z I rundy jak i bibliotek z II rundy programu. Wzór aktywności realizowanych przez biblioteki wiodące z I i II rundy programu i partnerskie jest bardzo podobny – jest to jak

się zdaje odbicie procesu rekrutacji do programu oraz potwierdzenie jego trafności.

Rysunek 14. Skala aktywności podejmowanych przez biblioteki biorące udział w I i II rundzie Programu Rozwoju Bibliotek, rok 2014, biblioteki wiodące i partnerskie

Rok 2014	I runda programu		II runda programu	
	bibl. wiodące	bibl. partnerskie	bibl. wiodące	bibl. partnerskie
konkursy	93 %	88 %	95 %	87 %
akcje promujące czytelnictwo	89 %	86 %	91 %	86 %
zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym	91 %	82 %	91 %	86 %
spotkanie z udziałem znanej osoby	95 %	81 %	87 %	81 %
wystawa	87 %	78 %	84 %	78 %
gromadzenie archiwaliów/pamiątek związanych ze społ. lok	78 %	68 %	80 %	62 %
zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami	73 %	50 %	71 %	71 %
kursy dokształcające dla dorosłych (np. językowe lub komputerowe)	85 %	55 %	75 %	56 %
spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach	78 %	58 %	82 %	53 %
udział w festynach (impresach) organizowanych przez gminę	55 %	52 %	58 %	54 %
kącik dla dzieci	72 %	48 %	62 %	51 %
warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/rękodzieła	65 %	44 %	60 %	55 %
przedstawienie teatralne	53 %	30 %	55 %	34 %
pokaz filmu	52 %	27 %	60 %	28 %
biblioteka pełniła funkcje świetlicy dla młodzieży	47 %	28 %	51 %	30 %
spotkania z ekspertami, specjalistami (prawnikami, lekarzami)	55 %	25 %	46 %	32 %
wycieczka, wyjazd dla dzieci i/lub młodzieży	39 %	27 %	36 %	29 %
festyn lub kiermasz samodzielnie zorganizowany przez bibliotekę	32 %	22 %	46 %	30 %
zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów	42 %	21 %	38 %	21 %
wycieczka, wyjazd dla dorosłych	40 %	17 %	40 %	13 %

Rysunek 15. Skala aktywności podejmowanych przez biblioteki – różnica między bibliotekami w danej podgrupie a średnią dla wszystkich bibliotek*

Rok 2014	I runda programu		II runda programu	
	bibl. wiodące	bibl. partnerskie	bibl. wiodące	bibl. partnerskie
konkursy	4 %	-1 %	5 %	-2 %
akcje promujące czytelnictwo	2 %	-1 %	4 %	-1 %
zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym	5 %	-4 %	6 %	0 %
spotkanie z udziałem znanej osoby	12 %	-2 %	4 %	-3 %
wystawa	7 %	-2 %	4 %	-2 %
gromadzenie archiwaliów/pamiątek związanych ze społ. lok	9 %	-1 %	11 %	-7 %
zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami	10 %	-13 %	9 %	8 %
kursy dokształcające dla dorosłych (np. językowe lub komputerowe)	23 %	-7 %	13 %	-5 %
spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach	16 %	-4 %	21 %	-9 %
udział w festynach (impresach) organizowanych przez gminę	1 %	-2 %	4 %	0 %
kącik dla dzieci	18 %	-6 %	8 %	-3 %
warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/rękodzieła	12 %	-8 %	8 %	2 %
przedstawienie teatralne	15 %	-7 %	17 %	-3 %
pokaz filmu	17 %	-8 %	25 %	-6 %
biblioteka pełniła funkcje świetlicy dla młodzieży	13 %	-6 %	17 %	-4 %
spotkania z ekspertami, specjalistami (prawnikami, lekarzami)	21 %	-9 %	12 %	-2 %
wycieczka, wyjazd dla dzieci i/lub młodzieży	9 %	-3 %	6 %	-1 %
festyn lub kiermasz samodzielnie zorganizowany przez bibliotekę	3 %	-7 %	17 %	2 %
zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów	17 %	-5 %	13 %	-5 %
wycieczka, wyjazd dla dorosłych	19 %	-5 %	19 %	-8 %

*Na wykresie zaprezentowane są różnice między bibliotekami z danej podgrupy a średnią dla wszystkich bibliotek. Jeżeli wynik jest dodatni to ta aktywność jest o tyle punktów procentowych częstsza, jeżeli ujemny – o tyle punktów procentowych mniej popularna.

Na wykresie powyżej (Rysunek 15) zaprezentowano jakie są różnice między ogółem bibliotek a bibliotekami z poszczególnych grup pod względem liczby organizowanych wydarzeń i aktywności. Najmniejsze różnice między bibliotekami

wiodącymi a partnerskimi dotyczą po pierwsze aktywności najpopularniejszych w bibliotekach – *konkursów, akcji promujących czytelnictwo, zajęć dla młodszych dzieci*. Po drugie niewielkie są różnice w przypadku *udziału w festynach albo imprezach, szczególnie w tych organizowanych przez gminę, a nie przez bibliotekę*. Wydaje się, że jest to takie działanie, które w najmniejszym stopniu zależy od biblioteki, a być może gminy, w których działają biblioteki partnerskie i wiodące pod względem liczby imprez nie różnią się znacząco⁹.

Największe różnice między bibliotekami wiodącymi i partnerskimi widać natomiast w aktywnościach takich jak *pokaz filmu* (niemal dwukrotnie częściej w bibliotekach wiodących), *wycieczka albo wyjazd dla dorosłych* (40% biblioteki wiodących i kilkanaście procent bibliotek partnerskich), *spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach* (różnica 20-25 punktów procentowych na korzyść bibliotek wiodących), *kursy doształcające dla dorosłych* (różnica 30 punktów procentowych na korzyść bibliotek wiodących w I rundzie i 20 punktów procentowych na korzyść bibliotek wiodących w II rundzie), *spotkania z ekspertami, specjalistami np. prawnikami, lekarzami* (szczególnie duża różnica w bibliotekach I rundy PRB), *przedstawienie teatralne, pełnienie funkcji świetlicy dla młodzieży* (zarówno przez bibliotekę główną jak i jej filie), *zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów*.

Skala w jakiej organizowane były pewne aktywności zmieniła się między rokiem 2009 a 2012. W szczególności dotyczyło to organizacji *zajęć związanych z hobby lub zainteresowaniami oraz kursów doształcających dla dorosłych*. Podobnie duże zmiany można było zauważyć w przypadku *zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym*¹⁰.

---

⁹ Nieco inaczej jest z imprezami, które organizuje biblioteka – tu bardziej aktywne są biblioteki z II rundy programu, szczególnie wiodące. Jednak jest to widoczne tylko w roku 2014, w roku 2013 nie widać takich różnic – jak w każdym innym przypadku biblioteki wiodące były aktywniejsze od partnerskich. Jest to więc albo błąd pomiaru albo jednorazowe zjawisko.

¹⁰ Więcej na ten temat: Tomasz Zajac (2012), *Biblioteki oczami ich dyrektorów, Raport z badania dyrektorów bibliotek biorących udział w Programie Rozwoju Bibliotek*. Dostępny na: <http://frsi.org.pl/raport-biblioteki-oczami-ich-dyrektorow/>

Na przestrzeni lat 2012 – 2014 tak dramatycznych zmian raczej nie ma – szczególnie jeżeli pod uwagę weźmie się dane dla wszystkich bibliotek biorących udział w PRB, mimo że w roku 2012 oznaczało to tylko biblioteki I rundy programu, w roku 2013 i 2014 doszły także biblioteki II rundy.

Rysunek 16. Zmiany w skali podejmowanych przez biblioteki działań, biblioteki I i II rundy ogółem, 2012 – 2014.

Liczba organizowanych wydarzeń

Określenie skali działalności bibliotek wymaga jednak nie tylko uwzględnienia ile bibliotek je prowadzi, ale także jak często oraz ile osób w nich uczestniczy.

Jeżeli chodzi o liczbę organizowanych przez przeciętną bibliotekę aktywności to w 2014 roku najwięcej¹¹ organizowanych było różnego rodzaju zajęć, które mają z

¹¹ Średnia liczba aktywności na bibliotekę była liczona z pominięciem bibliotek, które nie prowadzą danej działalności. Podawane przez respondentów wartości były niekiedy bardzo zróżnicowane, pojawiały się bardzo wysokie wartości, które mogą być wynikiem pomyłki przy wpisywaniu odpowiedzi. Żeby uniknąć

natury powtarzalny charakter: *zajęć dla młodzieży lub dorosłych dotyczących hobby, zajęć nadobowiązkowych dla uczniów, zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym* (każde z nich było organizowane ponad 20 razy). Niektóre biblioteki deklarowały, że zorganizowały nawet kilkaset takich spotkań.

Oprócz wszelkiego rodzaju zajęć biblioteki organizowały dużo także jednorazowych aktywności: *wystaw oraz spotkań dyskusyjnych dotyczących filmów oraz książek*.

Najmniej organizowano takich wydarzeń jak *wycieczki lub wyjazdy dla dorosłych oraz dla dzieci i młodzieży, festyny* (zarówno organizowane przez bibliotekę jak i takie, w których biblioteka uczestniczyła) i *przedstawienia teatralne*. Są to wydarzenia jednorazowe, wyczerpujące zasoby biblioteki, wymagające zaangażowania czytelników (użytkowników biblioteki). Biblioteki nawet jeżeli je organizują, to niezbyt często.

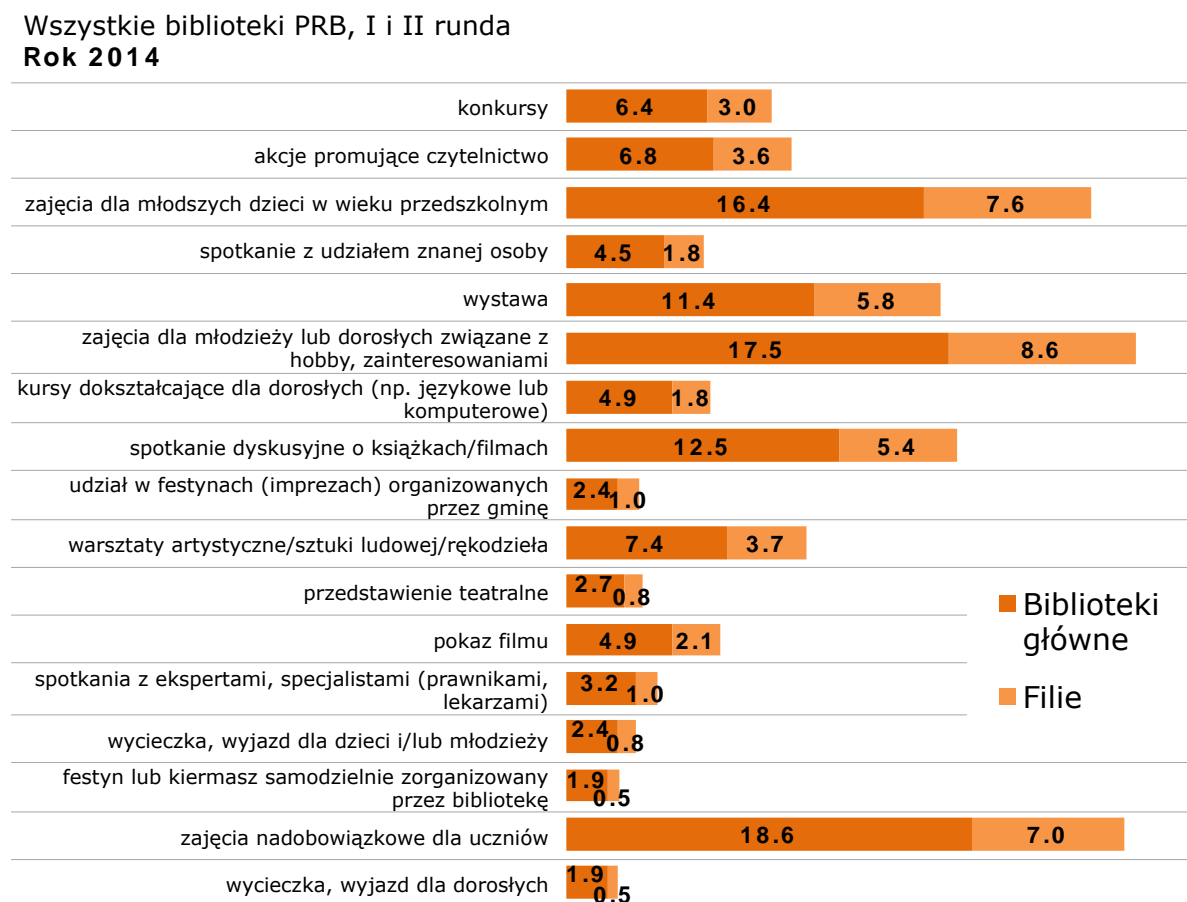
zawyzania danych przyjęto że prezentowane będą średnie obcięte, to jest liczone z pominięciem 5% najbardziej skrajnych przypadków. Utrudnia to nieco porównywanie danych z lat 2013 i 2014 z poprzednimi pomiarami, ale ma na celu rzetelniesze oszacowanie skali prowadzonych działań.

Rysunek 17. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu w jednej bibliotece, biblioteki I i II rundy ogółem, 2014 rok*

*Średnie wyliczone z pominięciem bibliotek, które nie organizowały danego typu aktywności

Rysunek 18. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu w filiach i bibliotekach głównych, biblioteki I i II rundy, 2014 rok.*

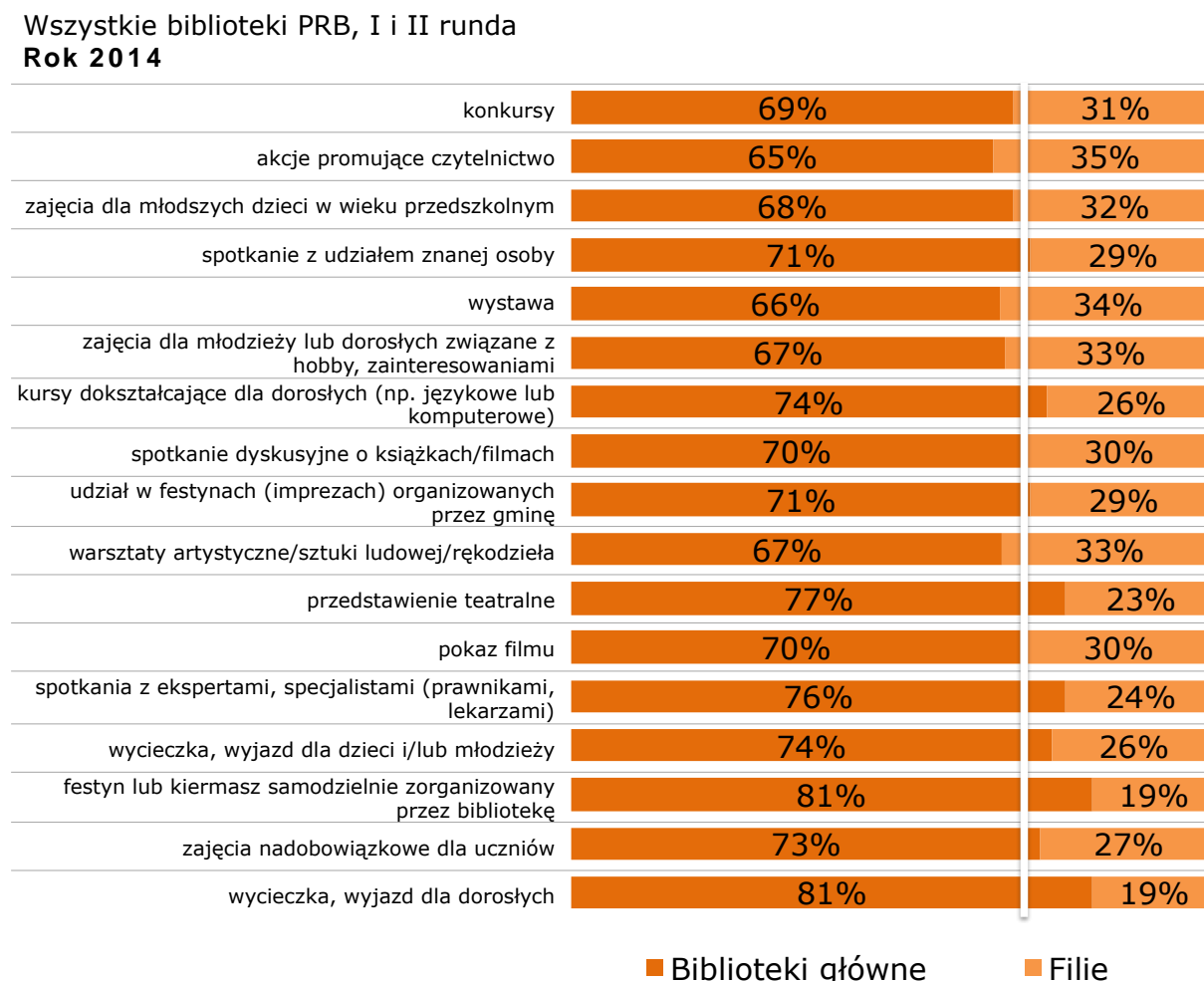
*Średnie wyliczone z pominięciem bibliotek, które nie organizowały danego typu aktywności

Większość wydarzeń organizowana jest w bibliotekach głównych w danej gminie a nie w jej filiach. Filie łącznie organizują około 30% wydarzeń, tzn. stosunek liczby wydarzeń organizowanych przez wszystkie filie do liczby wydarzeń organizowanych przez wszystkie biblioteki główne wynosi 3 do 7.

Nieco aktywniejsze filie są jeżeli chodzi o *akcje promujące czytelnictwo* (organizują 35% takich wydarzeń), *wystawy* (34% takich wydarzeń), *warsztaty artystyczne* (33%) i *zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami* (32%). Najmniej aktywne są jeżeli chodzi o *wycieczki i wyjazdy dla dorosłych* (19% wydarzeń), *festyny lub kiermasze organizowane przez bibliotekę* (19%), *przedstawienia teatralne* (23%) i *spotkania z ekspertami, specjalistami* (np. prawnikami, lekarzami) (23%).

Rysunek 19. Proporcje liczby wydarzeń danego typu w filiach i bibliotekach głównych, biblioteki I i II rundy, 2014 rok.

Analiza średniej liczby organizowanych wydarzeń w bibliotekach partnerskich i wiodących pokazuje dwa ciekawe zjawiska.

Po pierwsze różnica w aktywności pomiędzy bibliotekami wiodącymi a partnerskimi jest jeszcze głębsza niż wynika to tylko z analizy odsetka bibliotek organizujących różne działania. Biblioteki wiodące nie tylko częściej organizują przynajmniej jeden raz jakieś wydarzenie, ale robią to częściej.

Po drugie, w 2014 biblioteki, które brały udział w I rundzie programu organizowały znacznie więcej wydarzeń niż biblioteki z II rundy. Ta różnica nie jest tak widoczna jeżeli chodzi o odsetki bibliotek organizujących daną działalność, ale widać ją w liczbie organizowanych wydarzeń zarówno w bibliotekach wiodących jak i bibliotekach partnerskich.

Rysunek 20. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu – różnica między bibliotekami w danej podgrupie a średnią dla wszystkich bibliotek*.

Rok 2014	I runda programu		II runda programu	
	bibl. wiodące	bibl. partnerskie	bibl. wiodące	bibl. partnerskie
konkursy	6.9	-0.7	1.9	-2.6
akcje promujące czytelnictwo	15.0	-3.7	5.7	-3.5
zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym	28.1	-5.1	11.6	-9.1
spotkanie z udziałem znanej osoby	6.9	-1.2	0.9	-1.7
wystawa	22.7	-3.6	5.2	-6.6
zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami	32.0	-9.3	24.1	-9.9
kursy dokształcające dla dorosłych (np. językowe lub komputerowe)	10.6	-3.3	3.3	-1.4
spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach	17.9	-0.9	-3.7	-4.9
udział w festynach (imprezach) organizowanych przez gminę	1.5	0.0	-0.1	-0.5
warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/rękodzieła	10.7	-2.1	2.3	-2.5
przedstawienie teatralne	3.0	-0.6	1.0	-0.8
pokaz filmu	13.0	-2.6	2.0	-2.8
spotkania z ekspertami, specjalistami (prawnikami, lekarzami)	3.3	-0.5	-0.1	-0.7
wycieczka, wyjazd dla dzieci i/lub młodzieży	3.2	-0.4	0.2	-0.9
festyn lub kiermasz samodzielnie zorganizowany przez bibliotekę	1.7	-0.8	0.2	0.2
zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów	22.2	2.4	-12.4	-7.7
wycieczka, wyjazd dla dorosłych	0.9	-0.5	0.8	0.0

*Na wykresie zaprezentowane są różnice między bibliotekami z danej podgrupy a średnią dla wszystkich bibliotek. Jeżeli wynik jest dodatni, biblioteki z tej podgrupy organizują o tyle więcej wydarzeń, jeżeli ujemny – o tyle mniej wydarzeń.

Rysunek 21. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu w latach 2009 - 2014, biblioteki I i II rundy ogółem biblioteki główne i filie.

Wszystkie biblioteki	I runda programu		I i II runda programu	
	2009	2012	2013	2014
konkursy		15.4	9.6	9.4
akcje promujące czytelnictwo	13.2	12.8	8.9	10.3
zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym	12.5	20.2	18.4	24.0
spotkanie z udziałem znanej osoby	4.6	6.8	5.0	6.3
wystawa	14.0	18.6	12.4	17.2
zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami	1.1	21.9	21.4	26.1
kursy dokształcające dla dorosłych (np. językowe lub komputerowe)		2.8	4.1	6.6
spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach	6.7	9.7	13.6	17.9
udział w festynach (imprezach) organizowanych przez gminę	3.2	2.2	3.2	3.4
warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/rękodzieła		5.4	7.9	11.0
przedstawienie teatralne		1.8	2.9	3.5
pokaz filmu		3.6	6.2	7.0
spotkania z ekspertami, specjalistami (prawnikami, lekarzami)		1.9	3.6	4.2
wycieczka, wyjazd dla dzieci i/lub młodzieży		1.4	3.2	3.2
festyn lub kiermasz samodzielnie zorganizowany przez bibliotekę	2.0	0.9	2.5	2.4
zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów	10.4	18.7	21.1	25.5
wycieczka, wyjazd dla dorosłych		0.9	2.0	2.3

Między rokiem 2012 a 2014 nie było tak dużych zmian w ilości organizowanych wydarzeń jak między 2009 a 2012. Jednak liczba działań konsekwentnie rośnie. Największe zmiany dotyczą *spotkań dyskusyjnych o książkach/filmach, warsztatów artystycznych, sztuki ludowej, rękodzieła* oraz *zajęć nadobowiązkowych dla uczniów*. Wzrosła także liczba *zajęć dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym, zajęć dla młodzieży lub dorosłych związanych z ich zainteresowaniami, kursów dokształcających dla dorosłych* (np. językowych lub komputerowych) oraz *pokazów filmów*.

Zmniejszyła się za to liczba prowadzonych *konkursów, akcji promujących czytelnictwo* oraz *wystaw*, mimo, że nadal realizuje je najwięcej bibliotek, to robią to nieco rzadziej.

Wzór aktywności bibliotek podlega więc zmianom, choć wymaga to nieco dokładniejszej analizy. Zmniejszenie liczby tych najpowszechniejszych aktywności pokazuje dywersyfikację aktywności bibliotek.

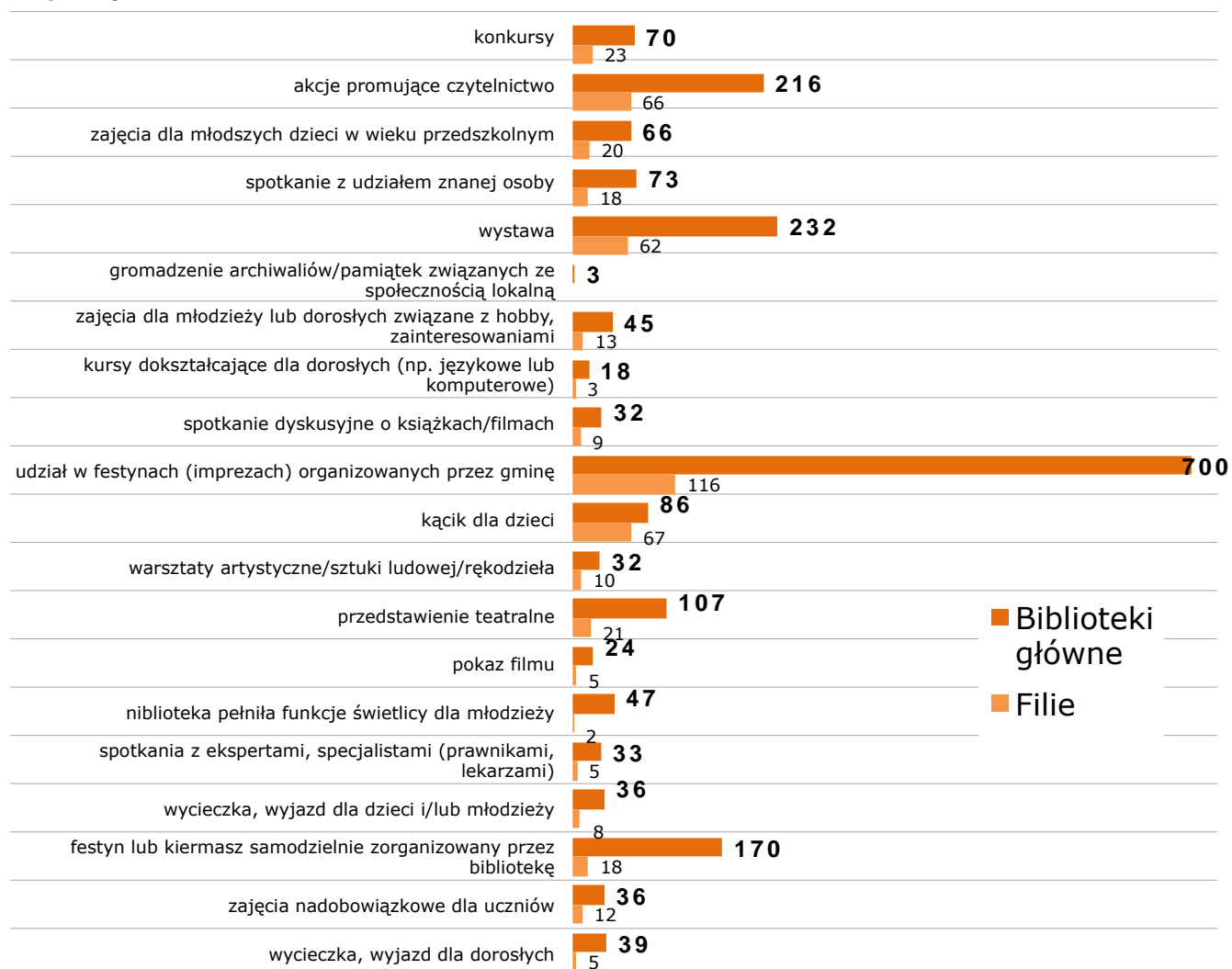
Liczba uczestników

Oprócz liczby wydarzeń o skali działalności bibliotek świadczy także liczba uczestników. Bibliotekarze proszeni byli o podanie przeciętnej liczby osób uczestniczących w poszczególnych spotkaniach. Spośród wydarzeń organizowanych przez biblioteki wyraźnie najwięcej osób przyciągały *wystawy*. Jest to oczywiście zrozumiałe, uczestnictwo w wystawie jest najmniej angażujące dla użytkowników bibliotek (nie wymaga własnej aktywności, nie jest powtarzalne itd.). Poza tym do osób oglądających wystawę bibliotekarze mogli właściwie zaliczać każdego użytkownika biblioteki.

W dalszej kolejności najwięcej osób przyciągały pozostałe z najpopularniejszych aktywności bibliotek: *spotkania ze znanymi osobami, zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz konkursy*.

Rysunek 22. Przeciętna liczba uczestników jednego wydarzenia

Wszystkie biblioteki PRB, I i II runda
Rok 2014

Rysunek 23. Przeciętna liczba uczestników jednego wydarzenia – różnica między bibliotekami w danej podgrupie a średnią dla wszystkich bibliotek*

Rok 2014 Tylko biblioteki główne	I runda programu		II runda programu	
	bibl. wiodące	bibl. partnerskie	bibl. wiodące	bibl. partnerskie
konkursy	16	-3	9	-6
akcje promujące czytelnictwo	78	-13	35	-28
zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym	19	-3	20	-10
spotkanie z udziałem znanej osoby	8	-1	0	-2
wystawa	70	-24	83	-28
gromadzenie archiwaliów/pamiątek związanych ze społecznością lokalną	0	0	0	0
zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami	13	-4	8	-4
kursy dokształcające dla dorosłych (np. językowe lub komputerowe)	3	-1	3	-1
spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach	6	-1	0	-1
udział w festynach (impresach) organizowanych przez gminę	109	1	20	-52
kącik dla dzieci	90	-35	-27	15
warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/rękodzieła	3	-1	7	-3
przedstawienie teatralne	15	-6	20	-6
pokaz filmu	3	-2	9	-2
biblioteka pełniła funkcje świetlicy dla młodzieży	0	0	1	0
spotkania z ekspertami, specjalistami (prawnikami, lekarzami)	0	1	5	-3
wycieczka, wyjazd dla dzieci i/lub młodzieży	7	1	7	-7
festyn lub kiermasz samodzielnie zorganizowany przez bibliotekę	36	-9	3	-5
zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów	6	3	8	-9
wycieczka, wyjazd dla dorosłych	0	-2	8	-1

*Na wykresie zaprezentowane są różnice między bibliotekami z danej podgrupy a średnią dla wszystkich bibliotek. Jeżeli wynik jest dodatni, w wydarzeniach uczestniczy o tyle więcej uczestników, jeżeli ujemny – o tyle mniej uczestników.

Różnice w liczbie uczestników między typami bibliotek w obu rundach podobne są do obserwowanych w liczbie wydarzeń oraz odsetku organizujących je bibliotek - więcej osób przyciągają wydarzenia bibliotek wiodących niż partnerskich, biblioteki I rundy są po kilku latach trwania programu aktywniejsze niż biblioteki, które są w programie krócej.

Przeciętna liczba uczestników wydarzeń waha się między kolejnymi badaniami. Porównując jednak kilka pomiarów (z lat 2012 – 2014) można jednak oszacować nie tyle skalę wzrostu czy spadku, ale lepiej oszacować ile osób uczestniczy w wydarzeniach danego typu.

Rysunek 24. Przeciętna liczba uczestników jednego wydarzenia

Tylko biblioteki główne	I runda programu		I i II runda programu	
	2012*	2013	2013	2014
konkursy	95	75		70
akcje promujące czytelnictwo		170		216
zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym	109	62		66
spotkanie z udziałem znanej osoby	99	85		73
wystawa	1088	218		232
gromadzenie archiwaliów/pamiątek związanych ze społecznością lokalną		3		3
zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami	64	47		45
kursy dokształcające dla dorosłych (np. językowe lub komputerowe)	11	15		18
spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach	23	32		32
udział w festynach (impresach) organizowanych przez gminę		714		700
kącik dla dzieci	36	52		86
warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/ rękodzieła	19	27		32
przedstawienie teatralne	47	95		107
pokaz filmu	10	26		24
biblioteka pełniła funkcje świetlicy dla młodzieży	20	28		47
spotkania z ekspertami, specjalistami (prawnikami, lekarzami)	13	33		33
wycieczka, wyjazd dla dzieci i/lub młodzieży	15	39		36
festyn lub kiermasz samodzielnie zorganizowany przez bibliotekę	73	204		170
zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów	51	41		36
wycieczka, wyjazd dla dorosłych	8	38		39

* w roku 2012 liczone były zwykłe średnie a nie średnie obcięte, więc wyniki w roku 2012 mogą być nieco zawyżone w stosunku do roku 2013 i 2014. Zrezygnowano jednak z przeliczania danych, które były publikowane w poprzednich raportach

Dysponując informacjami na temat liczby wydarzeń oraz liczby osób biorących udział w poszczególnych wydarzeniach można próbować szacować liczbę osób, które brały udział we wszystkich wydarzeniach określonego typu. Należy jednak pamiętać, że jest to szacowanie dosyć niedokładne. Prezentowane wartości nie służą odpowiedzi na pytanie, ile dokładnie osób brało udział w wydarzeniach, ale raczej określeniu skali wielkości. W szczególności podane wartości nie mówią o liczbie „unikalnych” uczestników. Osoba odwiedzająca dwie kolejne wystawy lub uczestnicząca w dwóch kolejnych warsztatach będzie traktowana tak samo, jak dwie różne osoby, z których każda uczestniczyła w jednym wydarzeniu. Można powiedzieć, że miara ta odpowiada liczbie „odwiedzin” użytkowników spowodowanych danym typem wydarzenia.

Rysunek 25. Suma liczby uczestników wydarzeń danego typu w jednej bibliotece przez 12 miesięcy. Rok 2014, biblioteki I i II rundy łącznie

Wystawy są wydarzeniem, które przyciągnęło do bibliotek najwięcej osób. Można szacować, że w przeciętnej bibliotece wystawy obejrzało ponad 3.5 tys. osób (ale nie-unikalnych, tzn. jedna osoba oglądająca kilka wystaw jest liczona kilkukrotnie). Wynik ten nie powinien dziwić. Wystawy organizuje duża część

bibliotek, organizowane są przez nie często i odwiedza je każdorazowo wiele osób.

Innymi typami wydarzeń, które w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy przyciągnęły wielu użytkowników do bibliotek były *akcje promujące czytelnictwo, festyny i imprezy organizowane przez gminę* (w których biblioteka uczestniczyła).

Połączenie informacji na temat liczby osób i wydarzeń pokazuje, jak istotnym elementem działania bibliotek są *zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym*. Zapewne grupa dzieci uczestniczących w spotkaniach nie jest bardzo znaczna, ale regularność tych zajęć powoduje, że liczba odwiedzin jest znaczna.

Wiele osób przyciągnęły także *zajęcia dotyczące hobby i zainteresowań i zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów*.

Znając liczbę bibliotek oraz wiedząc jaki odsetek z nich organizuje dany typ działalności można również szacować ile osób w sumie skorzystało z danego rodzaju aktywności we wszystkich bibliotekach PRB. Należy pamiętać, że są to nieunikalni użytkownicy, tzn., jedna osoba uczestnicząca kilka razy w danej aktywności jest liczona kilkukrotnie (np. w regularnych zajęciach). Podobnie jeżeli jedna osoba uczestniczy w kilku różnych wydarzeniach – również liczona jest kilkukrotnie¹².

Najwięcej takich nieunikalnych uczestników przyciągają oczywiście *wystawy oraz akcje promujące czytelnictwo* – są popularne i przyciągają stosunkowo dużo czytelników. Bardzo wiele osób uczestniczyło także w *zajęciach dla młodszych dzieci* oraz brało udział w *festynach organizowanych przez gminę*, w których biblioteka również brała udział. W tych czterech działaniach liczba nieunikalnych użytkowników może być szacowana na ponad 1 mln osób.

---

¹² Szacowanie to jest obarczone także szeregiem błędów, przede wszystkim związanych z niepewnymi liczbami wydarzeń oraz liczby uczestników podawanych przez bibliotekarzy. Wiele wartości wydało się zawyżonych, co spowodowało, że korzystano ze średnich obciążonych, nie jest jednak pewne, że udało się odnaleźć wszystkie wartości niewiarygodne.

Tabela 2. Szacowana suma nie-unikalnych uczestników wydarzeń w bibliotekach I i II rundy PRB (biblioteki główne i filie), 2014 rok.

Wystawy 3 185 tys.	Zajęcia dla młodszych dzieci w wieku przedszkolnym 1 320 tys.	Udział w festynach (imprezach) organizowanych przez gminę 1 097 tys.		
	zajęcia dla młodzieży lub dorosłych związane z hobby, zainteresowaniami 739 tys.	spotkanie z udziałem znanej osoby 347 tys.	spotkanie dyskusyjne o książkach/filmach 322 tys.	
Akcje promujące czytelnictwo 2 043 tys.	konkursy 545 tys.	zajęcia nadobowiązkowe dla uczniów 322 tys.		
		warsztaty artystyczne/sztuki ludowej/rękodzieła 165 tys.		

Festyn zorganizowany przez bibliotekę - 113 tys.
 Kursy dokształcające dla dorosłych - 72 tys.
 Gromadzenie pamiątek związanych ze społ. Lok-66 tys.
 Pokaz filmu - 53 tys.
 Kącik dla dzieci - 52 tys.
 Spotkania z ekspertami, specjalistami - 42 tys.
 Wycieczka, wyjazd dla dzieci, młodzieży - 33 tys.
 Wycieczka, wyjazd dla dorosłych - 19 tys.
 Biblioteka pełniła funkcje świetlicy -18 tys.

08 |

GENERATOR ULOTEK – Z
CZEGO BIBLIOTEKARZE
SĄ DUMNI**Wstęp**

W niniejszym rozdziale omówione są dane pochodzące z zupełnie źródła niż w pozostałych częściach raportu. Jednym z działań Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego wspierającym działania rzecznicze bibliotek było przygotowanie generatora ulotek dla bibliotek. Miał on postać aplikacji internetowej (<http://www.biblioteki.org/generatorulotek/web/app.php>), na której biblioteki uzupełniały szereg informacji dotyczących ich biblioteki i otrzymywały wygenerowaną ulotkę dotyczącą ich placówki, którą mogą posłużyć się w różnych sytuacjach w lokalnej społeczności¹³.

Przygotowując ulotkę biblioteki wybierały 3 korzyści dla mieszkańców, co mieszkańcy zyskują dzięki bibliotece. Był to wybór z listy (skonstruowanej na podstawie innych badań bibliotek realizowanych przez FRSI) uzupełniany przez opis samych bibliotekarzy. Poniżej zaprezentowane są wybory bibliotekarzy oraz analiza ich opisów.¹⁴

---

¹³ Przykładową ulotkę można zobaczyć pod adresem <http://www.biblioteki.org/generatorulotek/web/app.php/mashup/1/show>

¹⁴ Analizie poddano 444 ulotki, usunięto wpisy, które oceniono jako testowe oraz powtarzające się wpisy (często były one identyczne – biblioteki prawdopodobnie przygotowywały kilka wersji albo wersje próbne ulotki). Nie jest jednak wykluczone, że wśród analizowanych wpisów powtarzają się wpisy tej samej biblioteki (można je zidentyfikować jedynie po nazwie, niekiedy pominiętej, kiedy indziej nie identyfikującej jednoznacznie biblioteki). Należy więc prezentowane dane traktować z pewną ostrożnością.

Rysunek 26. Przykładowa sekcja poświęcona korzyściom dla mieszkańców

Wybierane korzyści

Co zdaniem bibliotekarzy najlepiej nadaje się do reklamowania biblioteki, czyli albo przyciągania nowych czytelników, albo zaświadczenia o sukcesach? Przede wszystkim kultura i dostęp i do niej w bibliotece, oraz możliwość zdobycia nowej wiedzy. To także możliwość rozwijania własnego hobby.

W drugiej kolejności technologie - można skorzystać z komputera oraz można się nauczyć korzystać z internetu (nauka korzystania z komputera jest mniej zadaniem bibliotekarzy atrakcyjna).

Po trzecie miejsce - do którego zawsze można przyjść, jest ciepło i sucho. To także miejsce gdzie ktoś zajmie się Twoim dzieckiem

Mniej więcej tak samo ważnym argumentem jest biblioteka jako element społeczności – dzięki bibliotece można poczuć się częścią swojej miejscowości, poznać nowych ludzi i spotkać starych znajomych.

Bibliotekarze uważają, że najsłabiej do ich biblioteki przyciągają kwestie związane z pracą i życiem codziennym. najważniejsza z takich kwestii jest

edukacja, ale pozostałe zostały wybrane do reklamowania biblioteki przez mniej niż 10% bibliotek.

Rysunek 27. Odsetek bibliotekarzy wybierających do ulotki daną korzyść

Dzięki naszej bibliotece mieszkańcy gminy:

Jak te korzyści rozumieli bibliotekarze, co uznali za ważne dla potencjalnych odbiorców ulotki? Poniżej opisane są sposoby, na jakie bibliotekarze opisywali w swoich ulotkach 10 najpopularniejszych korzyści.

Rysunek 30. Jak bibliotekarze rozumieją, że dzięki bibliotece mieszkańcy nauczyli się korzystać z komputera(chmura słów)

50 najpopularniejszych określeń, pominięto słowo biblioteka i jego odmiany. Wielkość czcionki odpowiada częstotliwości występowania danego słowa

Przekonując, że dzięki bibliotece mieszkańcy nauczyli korzystać się z komputera (trzecia najczęstsza korzyść) bibliotekarze przede wszystkim zwracają uwagę na kursy, które zorganizowali (czasem opisują je dość dokładnie, łącznie z podaniem liczby uczestników) oraz przekonują, że czytelnicy zwiększyli swoje umiejętności obsługi komputera czy korzystania z internetu. Rzadziej operują konkretnymi przykładami użytkowników i tego, czego się nauczyli.

Bibliotekarze albo nie identyfikują grupy docelowej swoich działań, albo zwracają uwagę na seniorów (osoby 50+ albo 55+) czy rzadziej na dorosłych.

Rysunek 31. Jak bibliotekarze rozumieją, że dzięki bibliotece mieszkańcy mają miejsce, do którego zawsze mogą przyjść, jest tam ciepło i sucho (chmura słów)

mają miejsce, do którego zawsze mogą przyjść, jest tam ciepło i sucho

50 najpopularniejszych określeń, pominięto słowo biblioteka i jego odmiany. Wielkość czcionki odpowiada częstotliwości występowania danego słowa

Opisując kolejną korzyść, czyli bibliotekę, jako „miejsce, do którego po prostu można przyjść”, bibliotekarze przede wszystkim parafrazują i nieco wzbogacają to stwierdzenie – piszą o rozmowach, książkach i prasie, internecie i komputerach. Wydaje się, że ta korzyść jest bibliotekarzy trudniejsza do ujęcia, nie podlega ona także tak łatwemu kwantyfikowaniu jak poprzednio wymienione (nie można wymienić konkretnych kursów, liczby uczestników, nazw programów, zaproszonych pisarzy itd.). Jest jednak bardzo ważna, mimo tej nieokreśloności wybrał ją do swoich ulotek co piąty przedstawiciel biblioteki.

Warto też zauważyć, że biblioteka jako miejsce, czyli możliwość spotkania się z innymi ludźmi, jest jednym z trzech powodów – oprócz książek i czasopism oraz komputerów – dla których mieszkańcy spędzają czas w bibliotece. W przedstawianych opisach „biblioteka jako miejsce” odgrywa właśnie taką rolę – powodu do niezobowiązującego odwiedzenia danej placówki.

Rysunek 34. Jak bibliotekarze rozumieją, że dzięki bibliotece mieszkańcy czują się częścią swojej miejscowości (chmura słów)

50 najpopularniejszych określeń, pominięto słowo biblioteka i jego odmiany. Wielkość czcionki odpowiada częstości występowania danego słowa

Siódmą w kolejności korzyścią wybieraną przez bibliotekarzy do reklamowania swoich bibliotek w lokalnych społecznościach, jest zwrócenie uwagi, że mieszkańcy, dzięki bibliotece mogą poczuć się częścią swojej miejscowości.

Oczywiście określenie miejscowość jest nieprecyzyjne – wiele bibliotek działa na rzecz więcej niż jednej wsi czy miasta, dlatego bibliotekarze opisując tą korzyść sięgają po takie pojęcia jak region, mała ojczyzna, lokalność i lokalne. Wydaje się, że związki o których mówią nie ograniczają się do jednej miejscowości, są nieco szersze, ale też mają nieco rozmyte granice.

Poza tym w opisach bibliotekarzy widać dwa rozumienia tego omawianej korzyści.

Po pierwsze jest to lokalna historia, lokalna tradycja oraz tożsamość. Bibliotekarze czują, że warto podkreślać z jednej strony rolę ich instytucji w gromadzeniu i przechowywaniu tej tradycji – w postaci książek o regionie, różnych dokumentów życia społecznego czy nawet historii oralnych zbieranych w bibliotece. Z drugiej strony czują, że ich rolą jest przekazywanie zebranej wiedzy i dbanie o tą lokalną tradycję i tożsamość, czasem nawet wydawanie książek i opracowań o regionie (wsi, mieście, gminie itd.).

Drugie rozumienie „bycia częścią miejscowości” jest zupełnie inne – dotyczy roli biblioteki w integracji społeczności, miejscem działania i nawet rozwoju. Nie chodzi tutaj o przeszłość i pielęgnowanie pamięci o niej ale o aktywność tu i teraz oraz o bibliotekę jako miejsce, które ją umożliwia czy wspomaga.

Rysunek 36. Jak bibliotekarze rozumieją, że dzięki bibliotece mieszkańcy mają miejsce, w którym ktoś zajmie się ich dzieckiem (chmura słów)

50 najpopularniejszych określeń, pominięto słowo biblioteka i jego odmiany. Wielkość czcionki odpowiada częstości występowania danego słowa

Kolejna, dziewiąta korzyść dla mieszkańców, czyli miejsce, w którym ktoś może zająć się ich dzieckiem, jest opisywana przez bibliotekarzy i bibliotekarki na dwa sposoby. Większość wskazuje na różnego rodzaju zajęcia, aktywne sposoby spędzania czasu przez dzieci. Są to zróżnicowane zajęcia, najczęściej – plastyczne. Jednak wiele bibliotek wspomina po prostu o kąciach dla dzieci, czy biblioteki jako o miejscu, w którym dzieci mogą spędzić czas bezpiecznie, niekoniecznie uczestnicząc w jakichś zorganizowanych, powtarzalnych spotkaniach.

Bibliotekarki opisując zarówno zajęcia jak i kąci dla dzieci wspominają o bezpieczeństwie tego miejsca oraz o możliwościach jakie daje to nie tylko dzieciom, co ich rodzicom (czasem tylko matkom, słowo ojciec nie pada) – wolnym czasie, możliwości załatwienia czegoś itp.

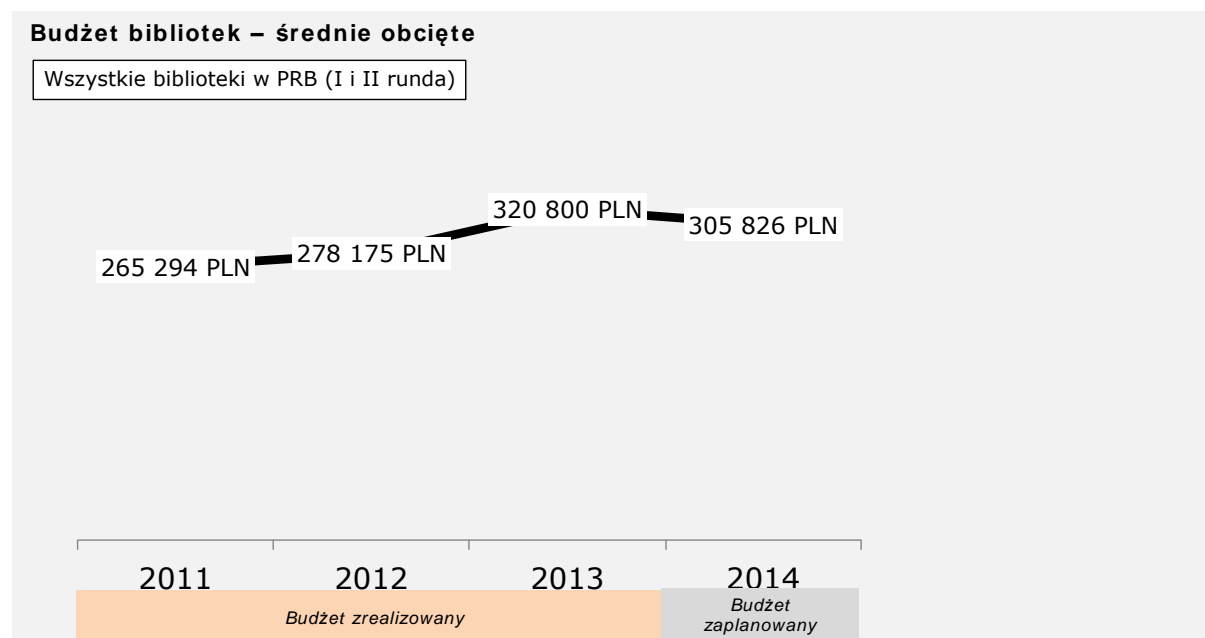

08 |

BUDŻETY BIBLIOTEK

Wielkość budżetu

Dyrektorzy bibliotek odpowiadali na szereg pytań dotyczących budżetu bibliotek – zarówno jego wielkości jak i źródeł. Biblioteki podawały wielkość zrealizowanych w poprzednie lata budżetów oraz wielkość budżetu planowanego na obecny rok. Poniżej przedstawiane są dane dla budżetów zrealizowanych w latach 2011 – 2013 oraz budżet planowany na rok 2014¹⁵.

Rysunek 38. Wielkość budżetu bibliotek – średnie obciążenie

Zrealizowany budżet biblioteki, pochodzących ze wszystkich źródeł przychodów,¹⁶ w roku 2014 wyniósł nieco ponad 300 tys. PLN

¹⁵ Dane te zbierane były w edycjach badania 2012 – 2014, biblioteki raportowały wielkość budżetu z lat poprzednich oraz planowany na rok obecny.

¹⁶ Podawane wartości były bardzo zróżnicowane, a średnią zawiązała nieliczna grupa bibliotek dysponująca budżetami znacznie większymi od pozostałych. Ponieważ przy wpisywaniu kwot występuje prawdopodobieństwo pomyłki, a

Wielkość budżetu podlega pewnym wahaniom – między rokiem 2011 i 2013 budżety wszystkich bibliotek biorących udział w PRB wzrosły, ale w roku 2014 budżet planowany przez biblioteki jest nieco mniejszy niż w roku 2013.

Dane na temat budżetów należy jednak traktować z ostrożnością – wielkość budżetów według deklaracji dyrektorów, mimo stosowania miar odpornych na zawyżenie, jest wyższa niż wynikałoby to z danych zbieranych przez Główny Urząd Statystyczny¹⁷. Dodatkowo budżety bibliotek potrafią różnić się znacząco z roku na rok, choćby ze względu na remonty czy budowę nowych placówek, które zwiększają na krótki okres budżet biblioteki wielokrotnie. Ze względu na fakt, że w kolejnych pomiarach uczestniczyła tylko część bibliotek i to niekoniecznie tych samych, szacowana wielkość budżetu bibliotek jest szczególnie narażona na błędy pomiaru.

GUS odnotował wzrost budżetów bibliotek w latach 2011 – 2012, nowsze dane nie są obecnie dostępne. Dane zbierane od dyrektorów można potraktować jako ostrzeżenie, ale wydaje się, że trend spadkowy mogą potwierdzić dopiero dane raportowane przez GUS. Warto także zaznaczyć, że dla roku 2014 dysponujemy odpowiedziami dotyczącymi budżetu planowanego, a budżet zrealizowany może się od niego różnić.

Źródła dochodu bibliotek

W części kwestionariusza poświęconej budżetowi bibliotek zadawane było także pytanie dotyczące źródeł finansowania biblioteki.

Niemal wszystkie biblioteki, które udzieliły odpowiedzi na pytanie o źródła finansowania, otrzymały dotację na zakup nowości książkowych z MKiDN oraz od organizatora. Zdecydowana większość bibliotek otrzymała także wsparcie z

---

średnia jest parametrem szczególnie czułym na skrajne wartości, to przy jej obliczaniu pominięte zostało 5% najniższych i najwyższych wartości

¹⁷ Więcej o budżetach bibliotek w raporcie Hubert Borowski (2014) *Co się zmieniło w bibliotekach? Program Rozwoju Bibliotek w danych Głównego Urzędu Statystycznego*. Dostępny na

http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/Raport_GUS_2014/2014_09_22_Co_sie_zmieniło_w_bibliotekach_raport.pdf

Fundacji Orange. Odsetek bibliotek, które skorzystał z innych źródeł finansowania wymaga jednak bardziej uważnej analizy – biblioteki w tym samym momencie pomiaru znajdowały się w różnych momentach realizacji PRB, inne było wsparcie przeznaczone dla bibliotek wiodących i partnerskich w PRB.

Rysunek 39. Źródła dochodów biblioteki*

	I runda programu		I i II runda programu	
	2012	2013	2013	2014
organizator*	95 %	99 %	99 %	98 %
dotacja na prowadzenie zadań biblioteki powiatowej	21 %	9 %	9 %	10 %
dotacja na zakup nowości książkowych z MKiDN*	99 %	99 %	99 %	98 %
dotacja z Fundacji Orange	84 %	73 %	73 %	78 %
dotacja z FRSI/PRB	80 %	3 %	3 %	32 %
dotacje z innych źródeł	53 %	35 %	35 %	44 %
opłaty za usługi	63 %	49 %	49 %	50 %
darowizny	48 %	34 %	34 %	35 %

*wszystkie biblioteki powinny korzystać z tego źródła finansowania, jednak w niektórych przypadkach w danych znajdowały się braki

Rysunek 40. Źródła dochodów biblioteki

Wiodące	I runda			II runda		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
a) organizator*	95%	100%	97%		99%	100%
b) dotacja na prowadzenie zadań biblioteki powiatowej	21%	22%	22%		22%	19%
c) dotacja na zakup nowości książkowych z MKiDN*	99%	100%	99%		97%	98%
d) dotacja z Fundacji Orange	84%	88%	90%		72%	71%
e) dotacja z FRISI/PRB	80%	3%	46%		25%	83%
f) dotacje z innych źródeł	53%	56%	56%		32%	56%
g) opłaty za usługi	63%	63%	63%		54%	54%
h) darowizny	48%	50%	49%		37%	40%
Partnerskie	I runda			II runda		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
a) organizator*	94%	98%	98%		98%	95%
b) dotacja na prowadzenie zadań biblioteki powiatowej	5%	4%	6%		5%	4%
c) dotacja na zakup nowości książkowych z MKiDN*	97%	98%	98%		98%	98%
d) dotacja z Fundacji Orange	68%	68%	74%		48%	60%
e) dotacja z FRISI/PRB	21%	3%	27%		9%	33%
f) dotacje z innych źródeł	28%	28%	40%		26%	36%
g) opłaty za usługi	43%	44%	46%		41%	44%
h) darowizny	30%	28%	30%		27%	31%
<i>*wszystkie biblioteki powinny korzystać z tego źródła finansowania, jednak w niektórych przypadkach w danych znajdowały się braki</i>						

Mniej więcej co piąta biblioteka wiodąca ma dochody z dotacji na prowadzenie działalności biblioteki powiatowej. Takie dochody ma jedynie co dwudziesta biblioteka partnerska. Zmiany w czasie są tu niewielkie i wynikają raczej z niepełnej realizacji badania¹⁸.

Dotacje z Fundacji Orange również otrzymuje co roku podobna liczba bibliotek z każdej podgrupy, ale można zauważyć, że w roku 2014 więcej bibliotek zadeklarowało wsparcie z Fundacji niż w latach poprzednich (stało się tak we wszystkich podgrupach bibliotek w PRB).

Dotacje z FRISI są natomiast bardzo zróżnicowane w różnych latach – zgodnie z deklaracjami dyrektorów bibliotek wsparcie to było niemal nieobecne w roku

¹⁸ Pod tym względem autorekrutacja miała jednak taki sam charakter we wszystkich falach badania

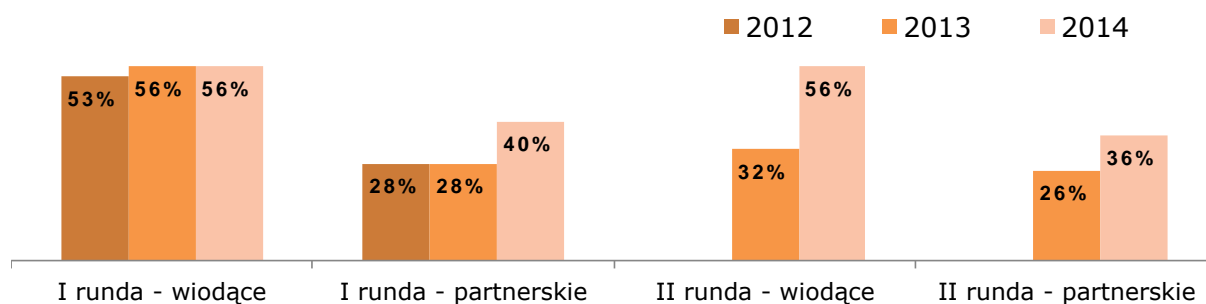
2013, ale skorzystało z niego niemal 80% bibliotek wiodących I rundy PRB w roku 2012 i blisko 80% bibliotek wiodących II rundy w roku 2014.

Biblioteki niezmiennie otrzymują środki z darowizn – około 50% bibliotek wiodących I rundy PRB i 40% bibliotek wiodących II rundy PRB a także niemal co trzecia biblioteka partnerska w obu turach. Ponownie warto podkreślić, że odsetki te są bardzo stabilne w kolejnych latach.

Podobnie stabilny jest odsetek bibliotek, które pobierają opłaty za jakieś usługi - robi tak 63% bibliotek wiodących I rundy oraz 54% II rundy i nieco ponad 40% bibliotek partnerskich w obu turach PRB.

Tak szczegółowy opis bardzo stabilnych źródeł dochodów biblioteki ma służyć podkreśleniu, że coraz więcej z nich **korzysta z „innych źródeł”, tzn. szuka sposobów finansowania poza tradycyjnymi (organizator, MKiDN, darowizny, opłaty) czy z zewnętrznym wsparciem PRB czy Fundacji Orange.** W roku 2014 takie źródła wykorzystuje już połowa bibliotek wiodących i ponad jedna trzecia partnerskich – znacznie więcej niż w roku 2012.

Rysunek 41. Biblioteki, które mają dochody z "innych źródeł"

Rysunek 42. Struktura dochodów biblioteki¹⁹

	I runda programu		I i II runda programu	
	2009	2012	2013	2014
organizator	89 %	86 %	92 %	92 %
dotacja na prowadzenie zadań biblioteki powiatowej	2%	1%	1%	1%
dotacja na zakup nowości książkowych z MKiDN	7%	5%	1%	1%
dotacja z Fundacji Orange		2%	0%	0%
dotacja z FRSI/PRB		1%	0%	0%
dotacje z innych źródeł		2%	3%	3%
opłaty za usługi		1%	1%	1%
darowizny	0%	1%	1%	1%

Struktura wartościowa dochodów bibliotek nie ulega jednak zmianom. Organizator nadal był najważniejszym źródłem utrzymania dla większości bibliotek. Przeciętnie badani deklarowali, że ich biblioteka otrzymana z tego źródła około 90% środków. Tylko w przypadku kilku procent badanych bibliotek udział środków finansowych otrzymywanych od organizatora stanowił mniej niż 80% ogółu środków pozyskanych z omawianych źródeł.

Udział środków od organizatora spadł w roku 2012 (w stosunku do roku 2011), ale ponownie wzrósł w roku 2013 i 2014. Warto zaznaczyć, że spada dofinansowanie z MKDiN na zakup książek.

Nawet w ujęciu wartościowym w roku 2013 i 2014 wzrosły dotacje z innych źródeł niż wymienione na listach – może to być wynik szukania przez biblioteki innych źródeł finansowania.

¹⁹ Porównując wyniki dla obu fal należy pamiętać, że w pierwszej edycji badania pytanie o inne źródła finansowania miało postać pytania otwartego. Badani wpisywali źródło dochodu oraz wielkość przychodów z danego źródła.

06

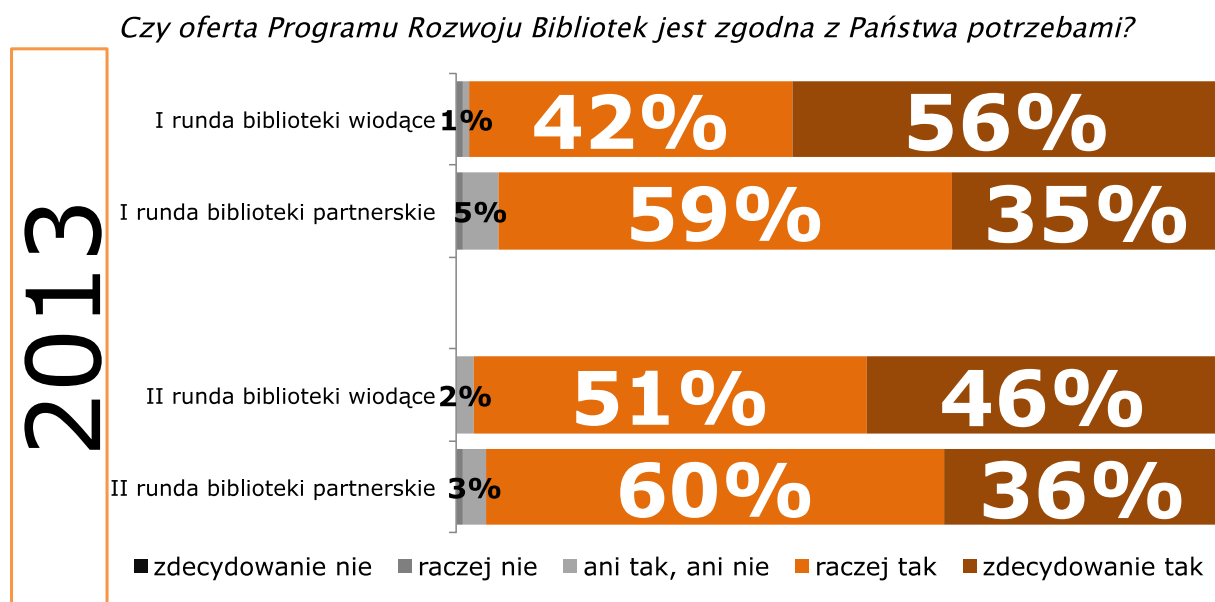
OCENY PROGRAMU
ROZWOJU BIBLIOTEK**Ogólna ocena PRB**

Biblioteki I i II rundy w 2013 roku oceniały PRB odpowiadając na takie same pytania jak w 2011 roku biblioteki I rundy PRB²⁰. W roku 2013 biblioteki dwóch rund były jednak w innym momencie programu – biblioteki I rundy powoli kończyły swój udział, a biblioteki II rundy rozpoczynały. Ma to znaczenie dla interpretacji przedstawionych poniżej ocen – dla bibliotek I rundy można ocenić, co zmieniło się w ich ocenach przez dwa lata udziału w PRB, dla bibliotek II rundy – jak program jest wdrażany i odbierany w swojej drugiej rundzie w porównaniu do pierwszej.

Zdaniem niemal wszystkich bibliotek oferta PRB jest zgodna z ich potrzebami. Najbardziej entuzjastyczne są w tej ocenie biblioteki wiodące I rundy (aż 56% zdecydowanie się z tym zgadza), biblioteki partnerskie w obu rundach oceniły program nieco gorzej, choć nadal brakuje właściwie odpowiedzi krytycznych.

---

²⁰ Porównaj: FRISI (2011), *Program Rozwoju Bibliotek. Przebieg i efekty. Raport ewaluacyjny*. Dostępny na:
http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/RAPORTY/08_przebieg_i_efekty_PRB_ankieta_dla_dyrektorow.pdf

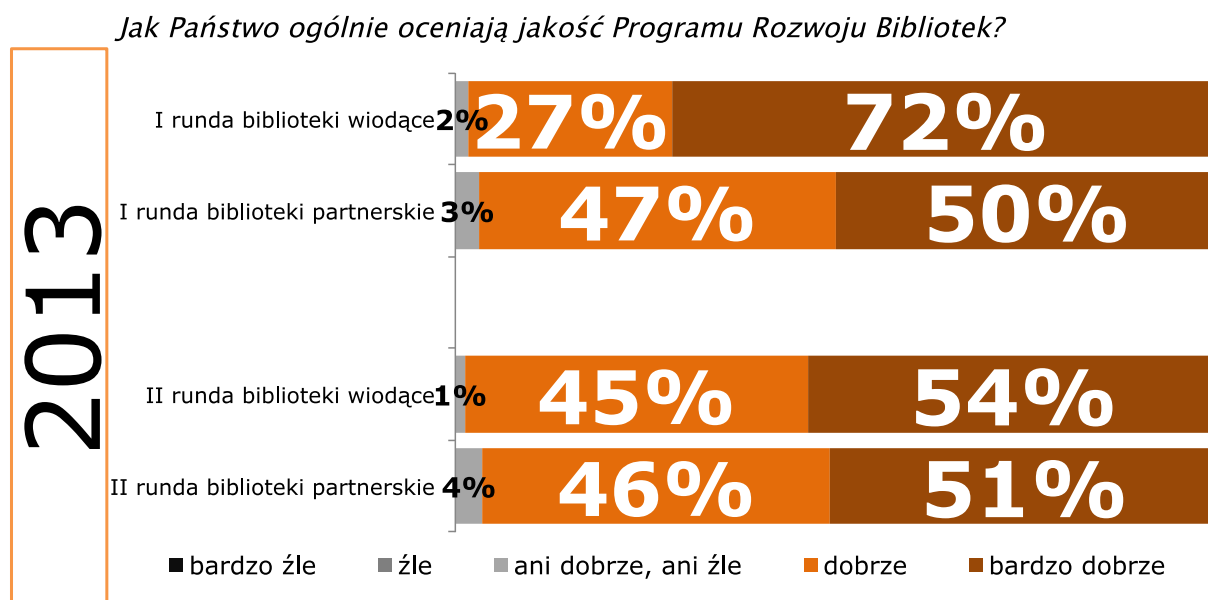
Rysunek 43. Ocena zgodności PRB z potrzebami bibliotek, 2013

W porównaniu do roku 2011 oceny te są bardzo podobne. W roku 2011 biblioteki I rundy oceniały zgodność PRB z ich potrzebami na średnio 4.4 punktu²¹ (por. Rysunek 45). W roku 2013 biblioteki I rundy nieco poprawiły swoje zdaniem o zgodności PRB z ich potrzebami – przede wszystkim dzięki bibliotekom wiodącym. Oceny biblioteki z II rundy w roku 2013 są zaś nieco niższe niż bibliotek z I rundy w roku 2011. Zasadniczo nie są to jednak duże różnice.

Również ogólna ocena jakości PRB jest bardzo wysoka. Biblioteki II rundy oraz biblioteki partnerskie I rundy mniej więcej w połowie oceniają bardzo dobrze jakość programu a w połowie dobrze (odpowiedzi neutralne to kilka procent, odpowiedzi krytycznych brak). Jeszcze lepiej oceniają jakość programu biblioteki wiodące I rundy, a więc te które w programie są dłużej i które najwięcej na nim zyskały. Aż 72% z nich bardzo dobrze oceniło jakość programu!

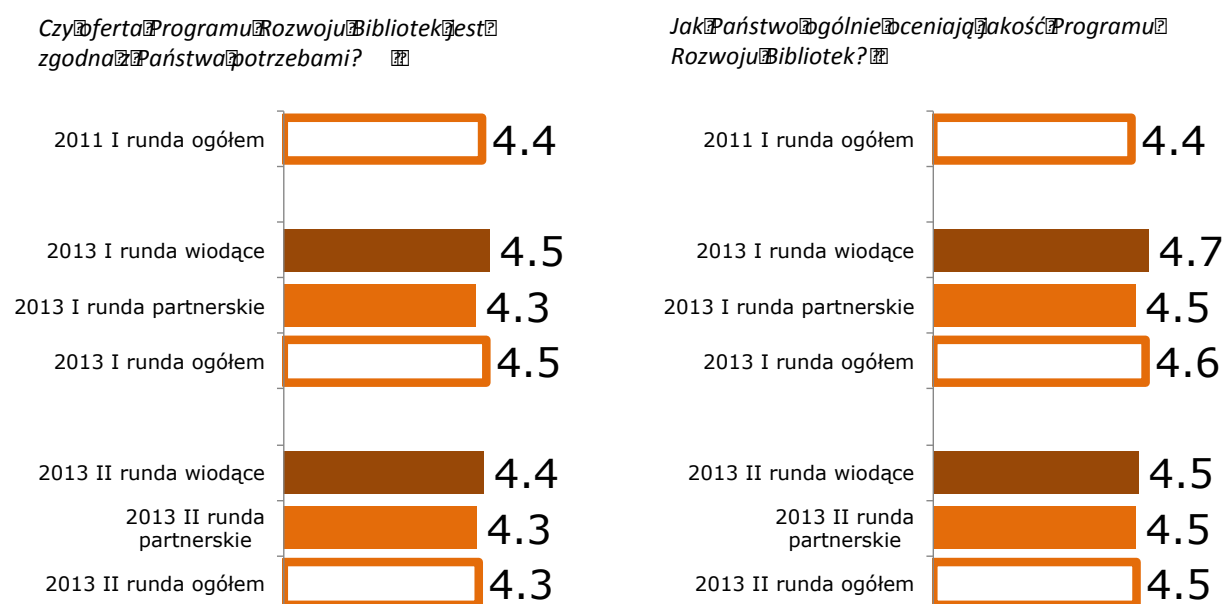
²¹ Zakładając, że odpowiedzi zdecydowanie nie to 1 a zdecydowanie tak to 5

Rysunek 44. Ogólna ocena programu

W porównaniu z rokiem 2011 jakość programu oceniona została lepiej – zarówno przez biblioteki I rundy, które wyraźnie poprawiły swoje zdanie o programie jak i przez biblioteki II rundy.

Rysunek 45. Ocena zgodności PRB z potrzebami bibliotek oraz ogólna ocena jakości PRB

Ocena elementów programu

Bibliotekarze z II rundy PRB rozpoczynający swój udział w Programie ocenili w 2013 roku także poszczególne elementy programu. Najlepiej ocenione elementy

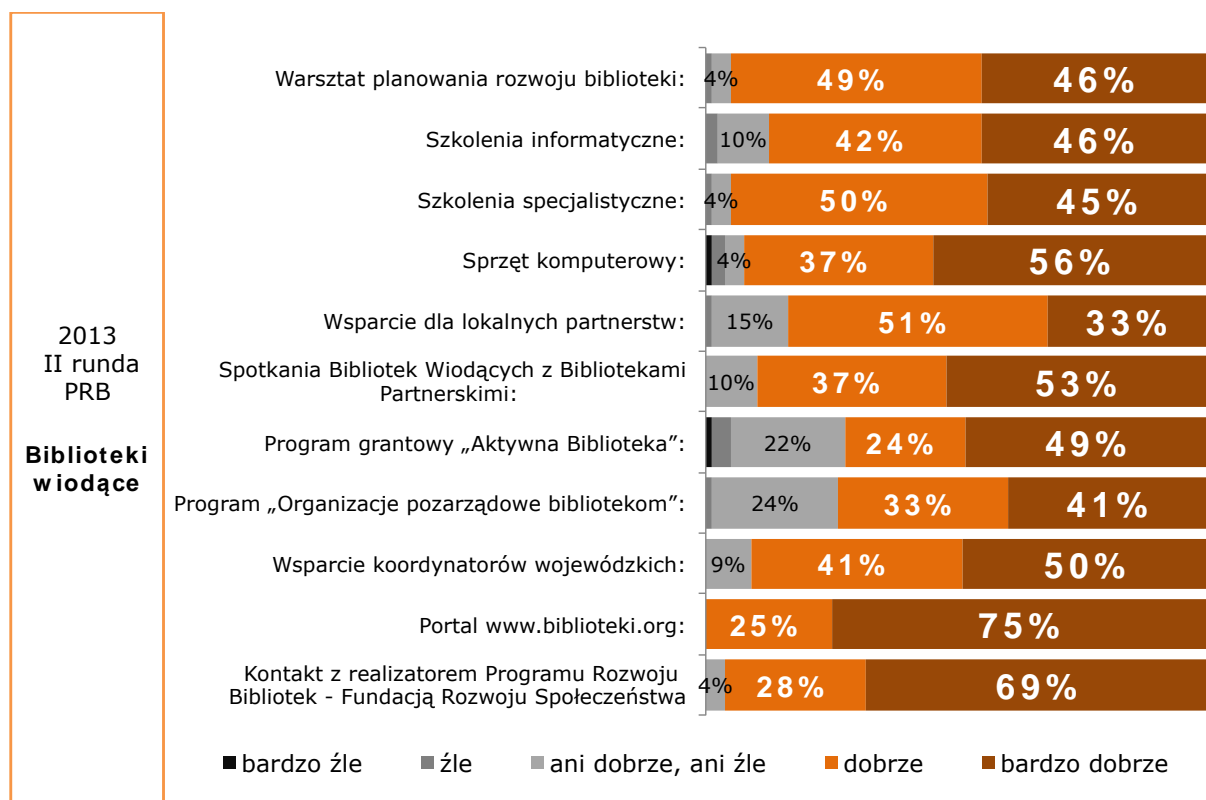

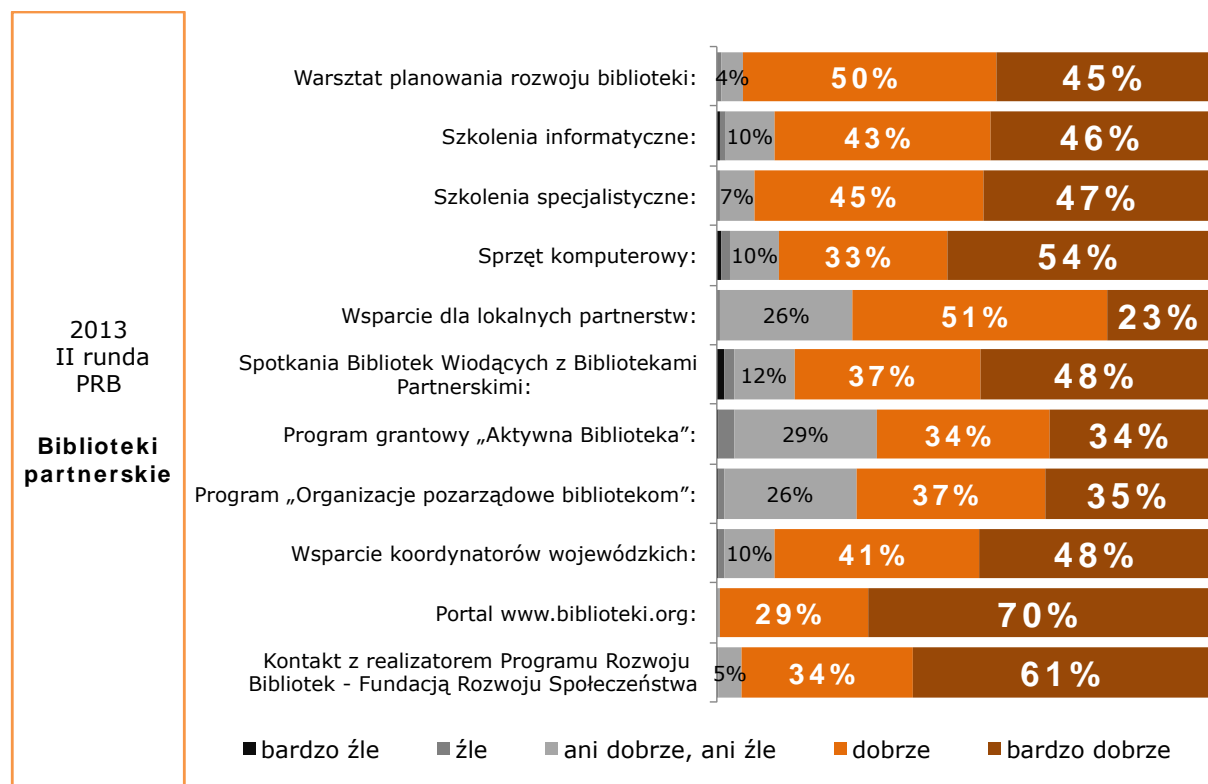
to portal www.biblioteki.org (aż 75% ocen bardzo dobrych wśród bibliotek wiodących i 70% ocen bardzo dobrych wśród bibliotek partnerskich). Dobrze oceniono także kontakt z FRISI (69% najlepszych odpowiedzi z bibliotekach wiodących oraz 60% w bibliotekach partnerskich).

Najgorzej ocenione elementy to program grantowy „Aktywna biblioteka” program „Organizacja pozarządowe bibliotekom” oraz wsparcie dla lokalnych partnerstw.

Właściwie na wszystkich wymiarach biblioteki partnerskie były nieco bardziej krytyczne (czy może raczej – mniej entuzjastyczne i mniej skłonne do wystawiania najlepszych ocen). Poza tym wzór ocen jest jednak bardzo podobny, te same elementy zostały ocenione najlepiej i te same zostały ocenione nieco gorzej.

Rysunek 46. Ocena elementów PRB, biblioteki wiodące II rundy

Rysunek 47. Ocena elementów PRB, biblioteki partnerskie II rundy

W porównaniu do roku 2011 i ocen bibliotek I rundy, w roku 2013 oceny niemal wszystkich elementów, wystawione przez biblioteki II rundy, były lepsze. Poprawiła się ocena lokalnych partnerstw (zdecydowanie najgorzej ocenionego w 2011 roku elementu), ale pozostaje to jeden gorzej ocenianych elementów programu.

Rysunek 48. Ocena elementów PRB, porównanie ocen 2011 (I runda PRB) i 2013 (II runda PRB)

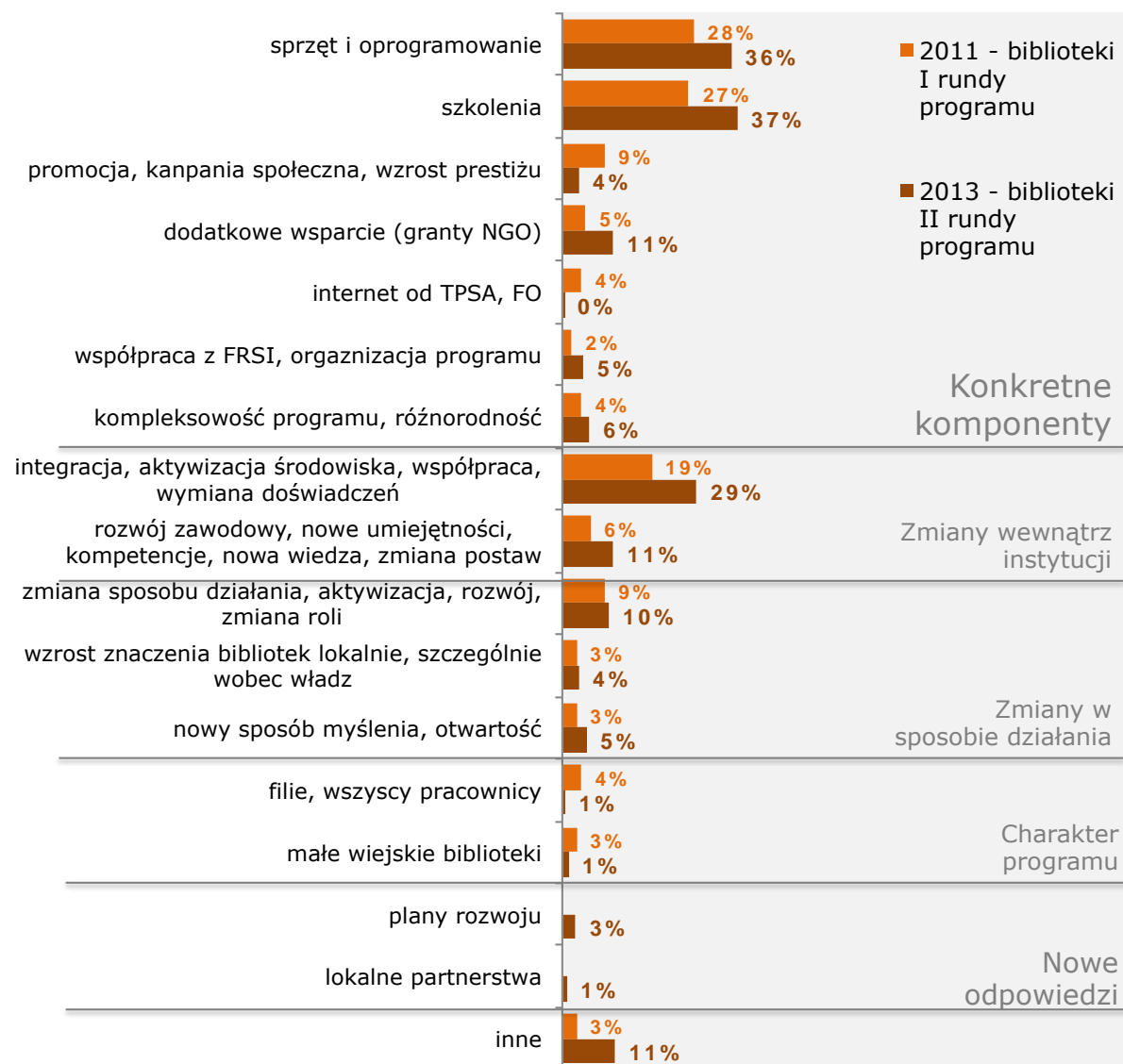

*w roku 2011 programy te oceniane były jedynie przez biblioteki uczestniczące w tych programach, w roku 2013 nie było takiego ograniczenia, dlatego wyniki dla tych dwóch kategorii nie są porównywalne

Wady i zalety programu

Pytanie otwarte (badani mogli wpisywać swoje odpowiedzi dowolnie) zadane w 2013 roku biblioteki II rundy PRB dotyczące wad i zalet programu przynosi odpowiedzi podobne do tych udzielanych w roku 2011 przez biblioteki I rundy programu.

Rysunek 49. Zalety programu, pytanie otwarte, biblioteki I rundy programu w 2011 roku i II rundy w 2013 roku.

Właściwie wszyscy dyrektorzy wymienili przynajmniej jedną zaletę programu (tylko 4% nie udzieliło odpowiedzi). Nieco inaczej było z wadami – na pytanie odpowiedziało niemal tylko samo dyrektorów (94%), ale 24% powiedziało, że program nie ma żadnych wad, a kolejne 3%, że *szkoda, że program się kończy*. Jakąkolwiek wadę programu wskazało więc tylko 67% dyrektorów. Przeciętnie

wymieniający wady dyrektor wymienił 1,1 wady, a wymieniający zalety – 1,7 zalety.

Do najczęściej wymienianych zalet należy sprzęt i oprogramowanie dostarczane w ramach programu, szkolenia oraz efekt dodatkowy jakim jest integracja i aktywizacja środowiska bibliotecznego.

Spośród innych konkretnych elementów programu wymieniano także dodatkowe wsparcie (granty) oraz współpracę z FRSI a także podnoszenie prestiżu bibliotek jako takich (choć to wskazywano rzadziej niż w 2011 roku). Niektórzy bibliotekarze doceniają także różnorodność i kompleksowość programu.

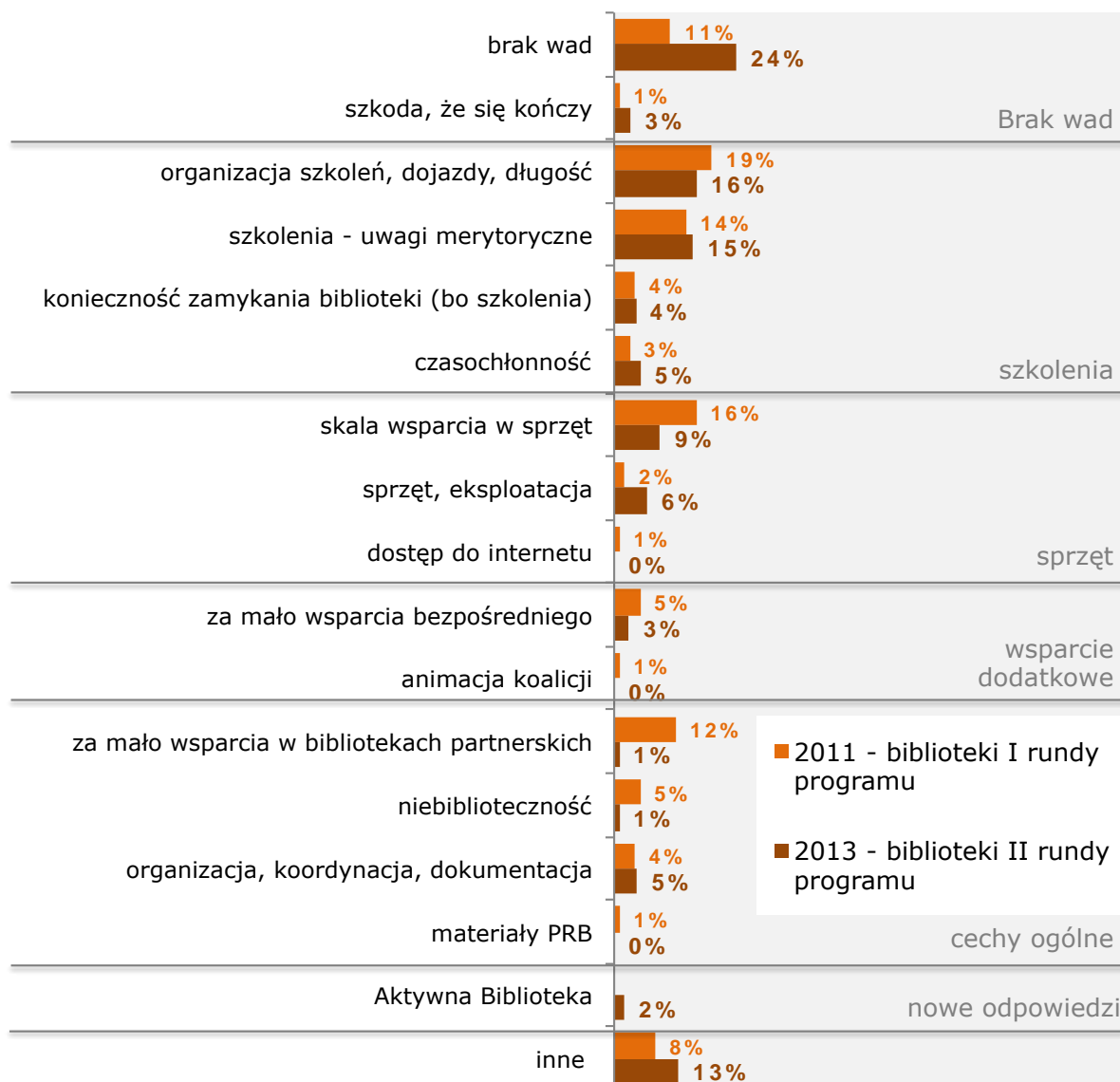
Spośród zmian w instytucji bibliotekarze zwracali uwagę nie tylko na integrację środowiska ale również na rozwój zawodowy, nową wiedzę i kompetencje.

Kilkanaście procent bibliotekarzy zaletę programu widziało w zmianie sposobu działania biblioteki i bibliotekarzy – ich aktywizację, rozwój i zmianę roli ale też wzrost lokalnego znaczenia biblioteki.

Wreszcie w roku 2013 pojawiły się odpowiedzi, których brakowało w roku 2011 – niektórzy bibliotekarze widzieli zaletę programu w planach rozwoju oraz pracy nad nimi a także w lokalnych partnerstwach.

Wydaje się, że można oceniać, że biblioteki w 2013 roku były w swoich ocenach nieco dojrzałe – w większym stopniu doceniały możliwość długofalowej zmiany w sposobie funkcjonowania bibliotek. Mniej istotną zaletą były zaś bezpośredni korzyści, np. sprzęt dostarczany w ramach PRB.

Rysunek 50. Wady programu, pytanie otwarte, biblioteki I rundy programu w 2011 roku i II rundy w 2013 roku.

Wady programu w ocenie bibliotekarzy II rundy to przede wszystkim skala wsparcia sprzętowego (szczególnie bolesna dla bibliotek partnerskich) oraz szereg uwag do szkoleń. Spora część uwag związanych ze szkoleniami jest związana z ich organizacją, przede wszystkim koniecznością zbyt długiego dojazdu. Bibliotekarze w ogóle narzekają nieco na czasochłonność szkoleń, wskazując także, że wyjazd na szkolenia w najmniejszych bibliotekach wiąże się z zamykaniem placówki.

Niekiedy uwagi związane ze szkoleniami mają jednak charakter merytoryczny (uwaga do zajęć, prowadzących), ale są dość rozproszone (zarzuty pojawiają się

tylko raz) albo też są bardzo ogólne (zajęcia są np. ogólnie określone jako nieciekawe).

Poza problemami ze szkoleniami i sprzętem bibliotekarze zwracają uwagę na zbyt małe wsparcie bezpośrednie, ale też na organizację, koordynację i dokumentację programu, niekiedy na niebiblioteczną program (ale jak się zdaje rzadziej niż w 2011 roku bibliotekarze I rundy). W 2013 roku pojawiły się także uwagi do programu „Aktywna biblioteka”.

06

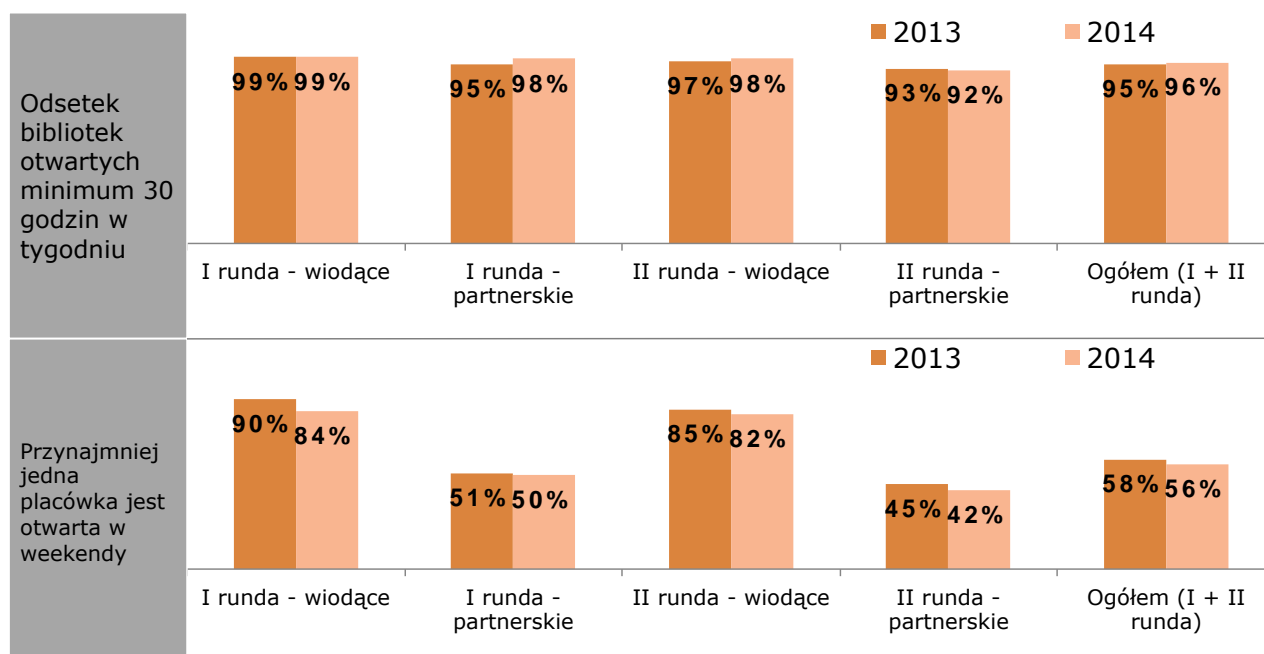
ZOBOWIĄZANIA
BIBLIOTEK

Godziny otwarcia

Uczestnictwo w programie wiąże się z pewnymi zobowiązaniami nakładanymi na biblioteki. Jedną z nich jest zapewnienie minimalnej liczby godzin otwarcia bibliotek (30 godzin tygodniowo, ale tylko w przypadku bibliotek wiodących) oraz utrzymywanie przynajmniej jednej placówki w gminie otwartej w weekend (również jedynie biblioteki wiodące).

Niemal wszystkie biblioteki spełniają te dwa warunki – jedynie pojedyncze biblioteki były otwarte krócej niż 30 godzin w tygodniu (wśród bibliotek wiodących była to 1-2 biblioteki). W sumie aż 96% bibliotek biorących udział w PRB jest otwartych przez ten minimum 30 godzin tygodniowo (pod uwagę bierzemy tu wszystkie placówki biblioteczne).

Rysunek 51. Odsetek bibliotek spełniających zobowiązania dotyczące godzin otwarcia

Warto zaznaczyć, że placówki mające status partnerskich, a więc nie mające takich zobowiązań niewiele rzadziej są otwarte krócej niż 30 godzin w tygodniu

(choć ogólnie są otwarte nieco krócej – patrz niżej). Nie jest więc to specjalnie trudny warunek do wypełnienia.

Nieco gorzej jest z wymaganiem utrzymywania przynajmniej jednej placówki otwartej w weekend. Wedle deklaracji dyrektorów 16% bibliotek wiodących I rundy PRB i 18% II rundy PRB nie wypełnia tego obowiązku. W przypadku bibliotek partnerskich – w których nie był to warunek wynikający z uczestnictwa w programie – jedynie około połowa utrzymywała jedną z placówek otwartych w weekendy.

Poza koniecznością spełnienia warunków zapisanych w umowie, warto przyrzeć się w inny sposób godzinom otwarcia bibliotek.

Przeciętna bibliotek wiodąca otwarta jest przez niespełna 50 godzin w tygodniu, (biblioteki I rundy są otwarte nieco dłużej), biblioteka partnerska nieco ponad 40 godzin. Mowa tu o bibliotekach głównych, filie otwarte są przez nieco ponad 30 godzin (biblioteki wiodące) lub nieco ponad 20 godzin (biblioteki partnerskie).

Biblioteki II rundy programu otwarte są nieco krócej, ale zależności (biblioteki wiodące otwarte dłużej niż partnerskie, biblioteki główne dłużej niż filie) w bibliotekach obu tur są bardzo do siebie podobne.

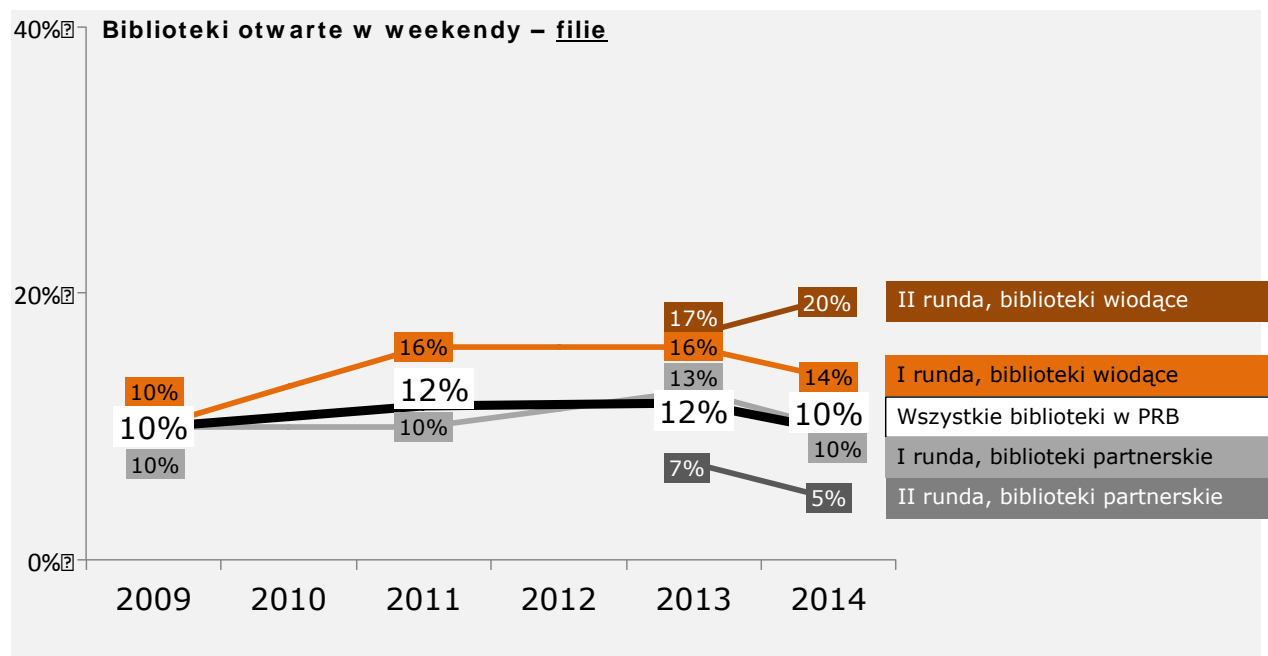
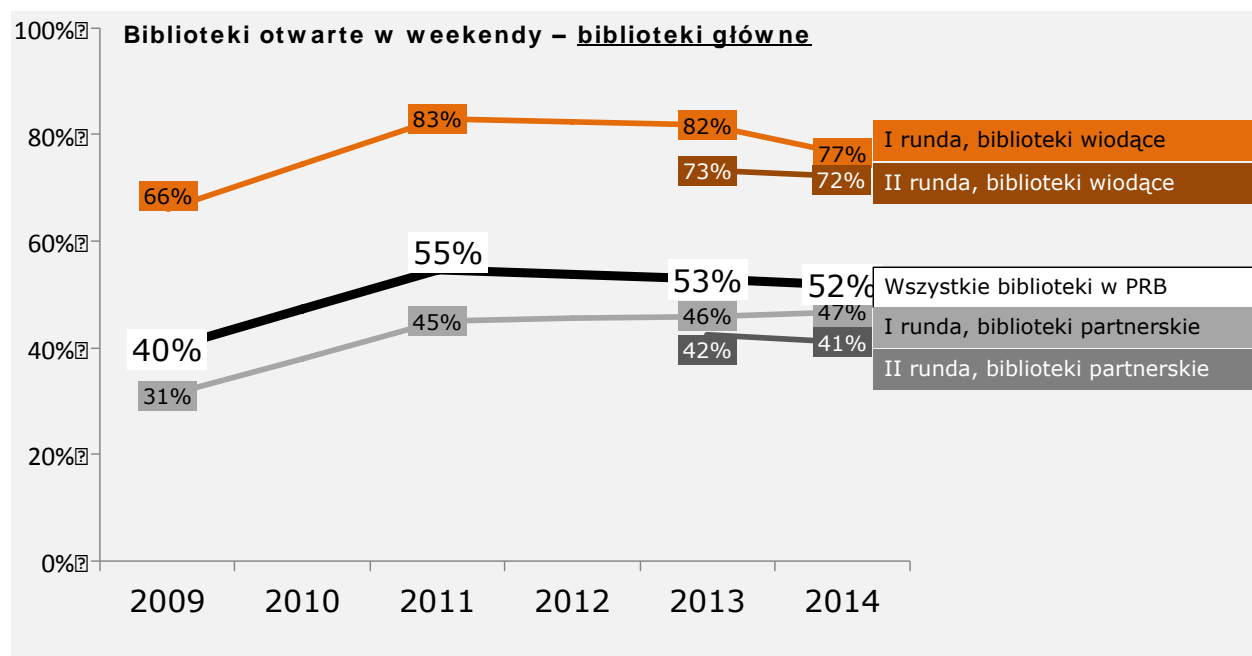
Godziny otwarcia biblioteki I rundy w roku 2014 nieco się skróciły w porównaniu do poprzednich lat, ale i tak są dłuższe niż w 2009 roku, przed rozpoczęciem uczestnictwa w PRB.

Tabela 3. Przeciętna długość otwarcia biblioteki w tygodniu

			2009	2011		2013		2014	
					w tym w weekend		w tym w weekend		w tym w weekend
I runda	wiodąca	główna	45	50	5	50	4	48	4
		filia	28	32	1	31	1	32	1
	partnerska	główna	41	44	3	43	3	44	2
		filia	25	26	1	25	1	23	1
II runda	wiodąca	główna				46	4	46	4
		filia				30	1	31	1
	partnerska	główna				43	2	42	2
		filia				23	0	23	0

Zmniejsza się także liczba bibliotek otwartych w weekendy. W tej chwili otwarta jest mniej więcej połowa bibliotek głównych i co dziesiąta filia. Znacznie częściej zarówno filie jak i biblioteki główne bywają otwarte, jeżeli biblioteka jest w PRB biblioteką wiodącą.

Rysunek 52. Biblioteki otwarte w weekendy

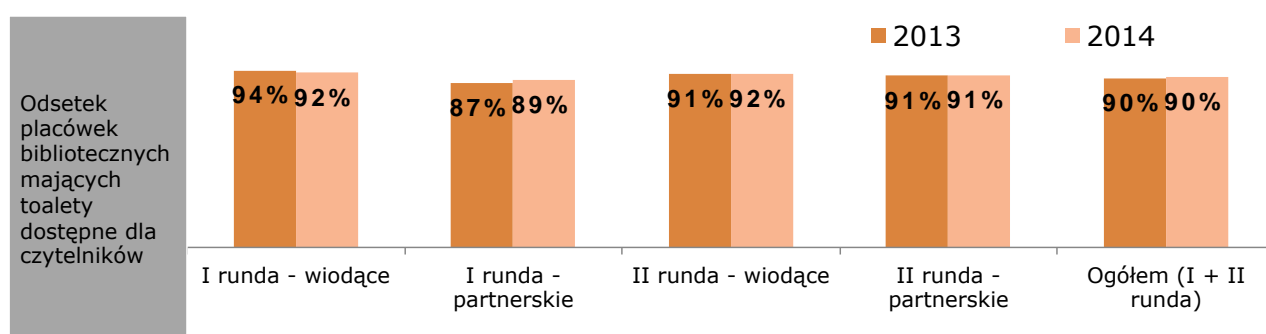
Analizując dane dla bibliotek I rundy programu można zauważyć zmianę w dostępności bibliotek dla mieszkańców. Wydaje się, że (częściowo) ta zmiana utrzymuje się nawet po ustaniu zobowiązań zapisanych w umowie. Zmianie uległa także dostępność bibliotek partnerskich (mimo braku twardych

zobowiązań), można więc sądzić, że u jej przyczyn leży coś więcej niż zapis w umowie.

Toalety

Niemal wszystkie placówki biblioteczne mają toalety dostępne dla czytelników. Różnice są dość niewielkie, trudno ich się zresztą spodziewać, jeżeli udogodnienie to posiada 9 na 10 placówek bibliotecznych bibliotek biorących udział w PRB. Jest to jednak poprawa w stosunku do sytuacji sprzed programu, kiedy odsetek placówek bez toalety oscylował w okolicach 20%.

Rysunek 53. Biblioteki posiadające toaletę dostępną dla czytelników

Wkład własny

Wysokość wkładu własnego do programu w bibliotekach I rundy spadła, za sprawą braku konieczności dostarczania mebli oraz przygotowania pomieszczeń oraz wydatków na dojazdy na szkolenia. Jednak również wydatki na internet oraz ubezpieczeniu sprzętu i inne koszty były w latach 2013 i 2014 niższe niż w roku 2009.

Rysunek 54. Wkład własny bibliotek I rundy PRB

Wkład własny biblioteki i gminy do PRB (w PLN)									
	I runda								
	2009			2013			2014		
	wiodące	partner skie	ogółem	wiodące	partner skie	ogółem	wiodące	partner skie	ogółem
Przygotowanie pomieszczeń i mebli	18870	3746	7539						
Dojazdy na szkolenia	2951	640	1220						
Internet: instalacja i abonament	4939	1593	2432	3048	1927	2208	4074	2307	2754
Ubezpieczenie sprzętu	1009	271	456	608	241	333	650	696	684
Inne koszty	2881	440	1052	2308	151	692	2736	406	996
Suma	30650	6691	12700	5964	2320	3234	7460	3409	4433

W przypadku bibliotek II rundy ważniejsze jest, czy wkład bibliotek w roku 2013 był taki jak zakładany w fazie planowania programu. Dotyczy to bibliotek wiodących. Koszty ponoszona na szkolenia (1450 PLN) są bardzo podobne do zakładanych (1462 PLN) podobnie jak koszt ubezpieczenia sprzętu (przeciętny poniesiony to 740 PLN, zakładany to 752 PLN). Koszty ponoszone na internet (3119 PLN) są wyższe niż zakładane (2641 PLN). Koszty poniesione na przygotowanie pomieszczeń (3445 PLN) są zaś niższe niż zakładane (4529 PLN).

Rysunek 55. Wkład własny bibliotek II rundy PRB

Wkład własny biblioteki i gminy do PRB (w PLN)						
	II runda					
	2013			2014		
	wiodące	partnerskie	ogółem	wiodące	partnerskie	ogółem
Przygotowanie pomieszczeń i mebli	3445	1487	1978			
Dojazdy na szkolenia	1450	825	982			
Internet: instalacja i abonament	3119	1639	2010	3419	1851	2248
Ubezpieczenie sprzętu	740	489	552	1093	266	476
Inne koszty	370	151	206	1115	473	636
Suma	9124	4592	5729	5627	2591	3359

Spśród innych wydatków, których koszt jest w deklaracji bibliotek wkładem do PRB, najważniejsze miejsce zajmują tonery i tusze, obsługa informatyczna, materiały biurowe oraz dodatkowy sprzęt i oprogramowanie. Różnie między rokiem 2013 a 2014 są dość niewielkie.

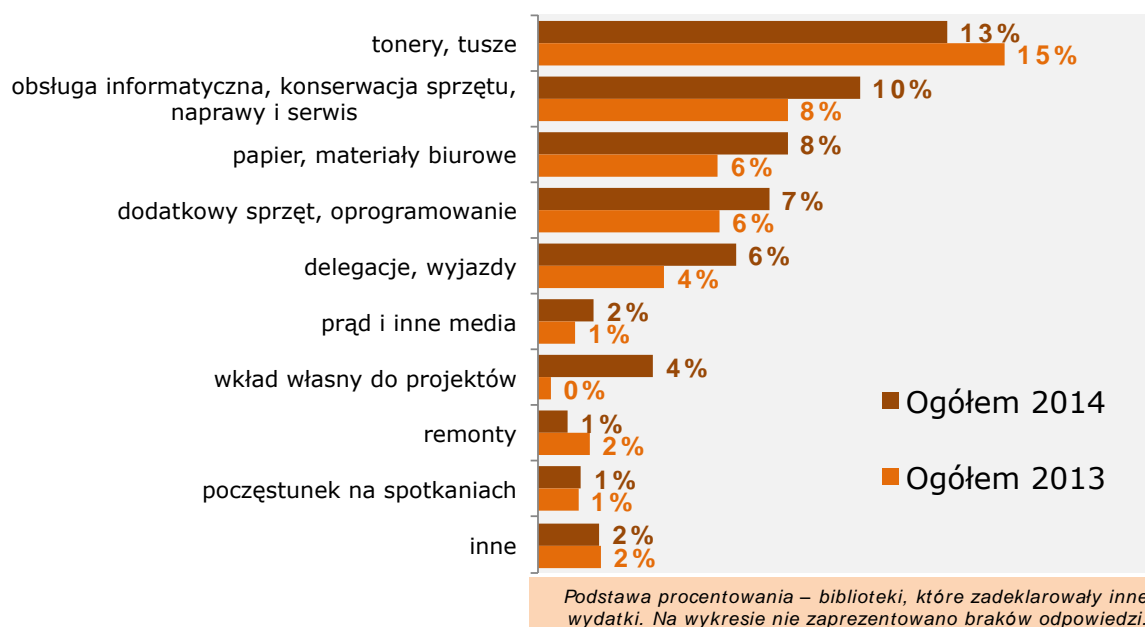
Rysunek 56. Wydatki w kategorii inne we wszystkich bibliotekach PRB I i II rundy

Tabela 4. Wydatki w kategorii „inne”

	I runda				II runda			
	2013		2014		2013		2014	
	wiodąca	partnerskie	wiodąca	partnerskie	wiodąca	partnerskie	wiodąca	partnerskie
tonery, tusze	22%	18%	14%	12%	6%	12%	20%	13%
obsługa informatyczna, konserwacja sprzętu, naprawy i serwis	13%	12%	24%	9%	6%	2%	15%	5%
papier, materiały biurowe	9%	8%	6%	5%	3%	3%	15%	10%
dodatkowy sprzęt, oprogramowanie	7%	11%	16%	9%		1%	2%	4%
delegacje, wyjazdy	9%	7%	2%	5%			5%	10%
prąd i inne media	6%	1%	4%					4%
wkład własny do projektów		1%	2%	4%			5%	4%
remonty	4%	1%	2%		3%	1%	2%	1%
poczęstunek na spotkaniach			2%		8%	1%	2%	3%
inne	6%	3%					2%	5%
brak odpowiedzi	48%	56%	53%	64%	75%	84%	51%	64%

07 |

BIBLIOTEKA W
OTOCZENIU
INSTYTUCJONALNYM**Kontakty między bibliotekami i bibliotekarzami**

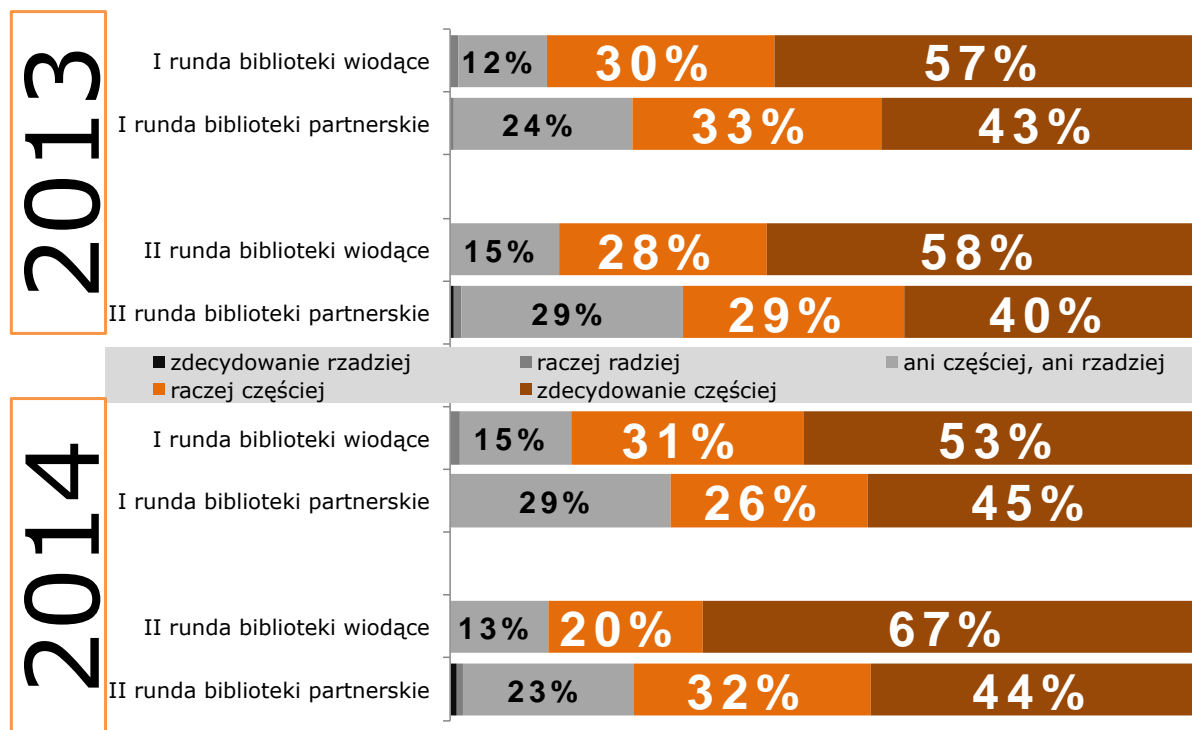
Ważnym elementem Programu Rozwoju Bibliotek, wymienianym spontanicznie przez bibliotekarzy jako zaleta programu była możliwość integracji środowiska bibliotekarzy. Ważne jest, czy po uczestnictwie w programie kontakty zawodowe między bibliotekarzami pozostaną intensywniejsze. Integracja zawodowa bibliotekarzy może przebiegać na wielu poziomach – od kontaktów między biblioteką główną a filiami, przez kontakty zawodowe różnych bibliotek z tej samej gminy po kontakty między bibliotekarzami z różnych gmin.

Ogólnie większość bibliotekarzy uważa, że zarówno kontakty zawodowe z filiami jak i pracownikami innych bibliotek w gminie dzięki PRB stały się częstsze. Nieco większy był chyba wpływ PRB na kontakty bibliotek z innymi bibliotekami w gminie, nieco mniejszy na kontakty z filiami. Może to jednak po prostu oznaczać, że kontakty zawodowe z filiami były silniejsze przez PRB i jego wpływ siłą rzeczy był nieco mniejszy.

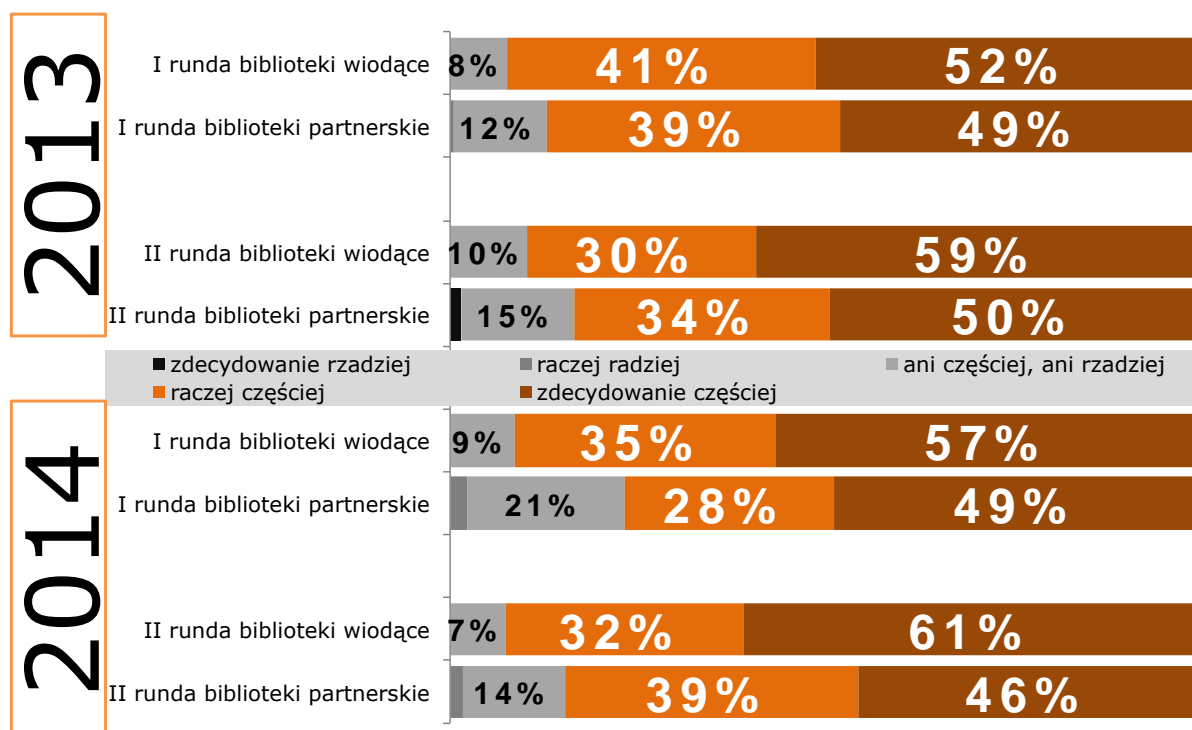
Wpływ PRB na kontakty zawodowe z filiami i innymi placówkami jest silniejszy zdaniem bibliotekarzy z bibliotek wiodących niż partnerskich, różnice między bibliotekami I i II rundy są raczej nieduże.

Rysunek 57. Kontakty bibliotekarzy z biblioteki głównej i filii a PRB

W porównaniu z okresem przed przystąpieniem do PRB bibliotekarze z bibliotek i innych jej filii kontaktują się ze sobą i wymieniają się doświadczeniami zawodowymi:

Rysunek 58. Kontakty bibliotekarzy z różnych bibliotek gminnych a PRB

W porównaniu z okresem przed przystąpieniem do PRB bibliotekarze z RÓŻNYCH bibliotek gminnych kontaktują się ze sobą i wymieniają się doświadczeniami zawodowymi:

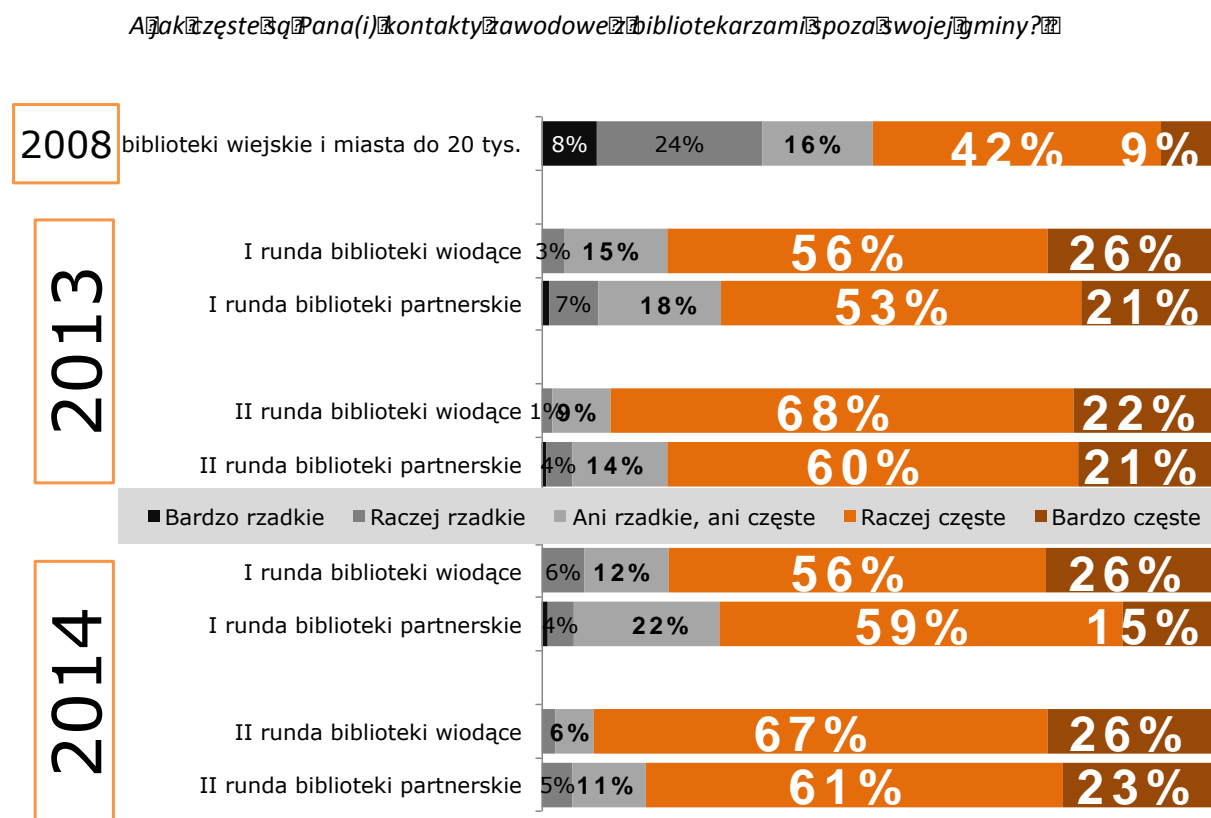

Bibliotekarze oceniali także „bezwzględną” częstotliwość kontaktów z bibliotekarzami spoza swojej gminy. Mniej więcej jeden na czterech bibliotekarzy deklaruje, że są to kontakty bardzo częste, a około 60% że są to kontakty raczej częste. Bibliotekarze z bibliotek wiodących nieco częściej kontaktują się ze swoimi kolegami z innych gmin niż bibliotekarze z bibliotek partnerskich. Poza tym bibliotekarze z II rundy programu zdają się częściej kontaktować z bibliotekarzami spoza swojej gminy niż bibliotekarze z I rundy programu.

Skala tych kontaktów właściwie nie zmieniła się między rokiem 2013 i 2014, ale są one zdecydowanie bardziej intensywne niż w roku 2008 we wszystkich bibliotekach wiejskich i z miast do 20 tys. mieszkańców.

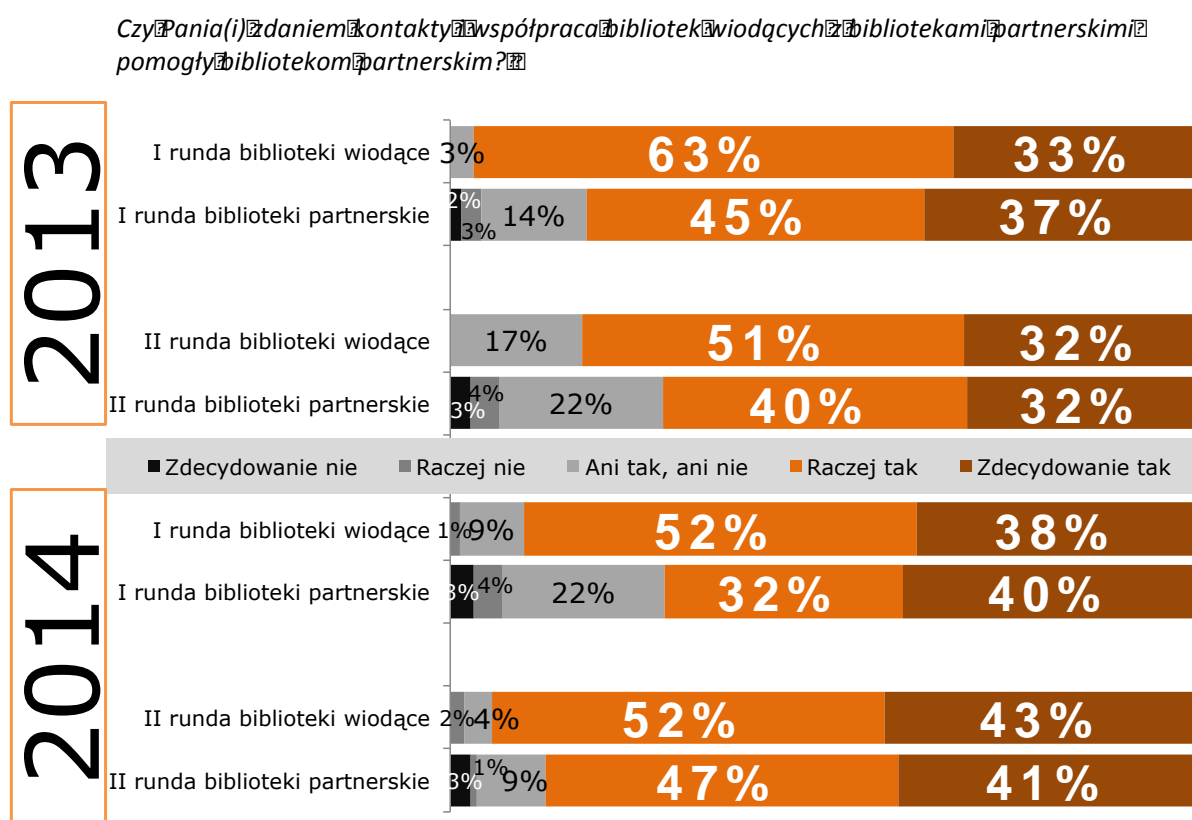
Rysunek 59. Kontakty bibliotekarzy między gminami

Biblioteki oceniły także na ile kontakty i współpraca bibliotek wiodących i partnerskich pomogły bibliotekom partnerskim. Zdecydowana większość bibliotekarzy uważa, że współpraca ta pomogła bibliotekom partnerskim, nie brak jednak odpowiedzi, że współpraca ta nie miała takiego znaczenia – szczególnie wśród bibliotek partnerskich.

Aż 28% bibliotek partnerskich I rundy i 12% bibliotek partnerskich II rundy nie uważa żeby ta współpraca pomogła. W roku 2014 bardziej krytyczne były biblioteki I rundy, w roku 2013 biblioteki II rundy.

Rysunek 60. Wpływ PRB na biblioteki partnerskie

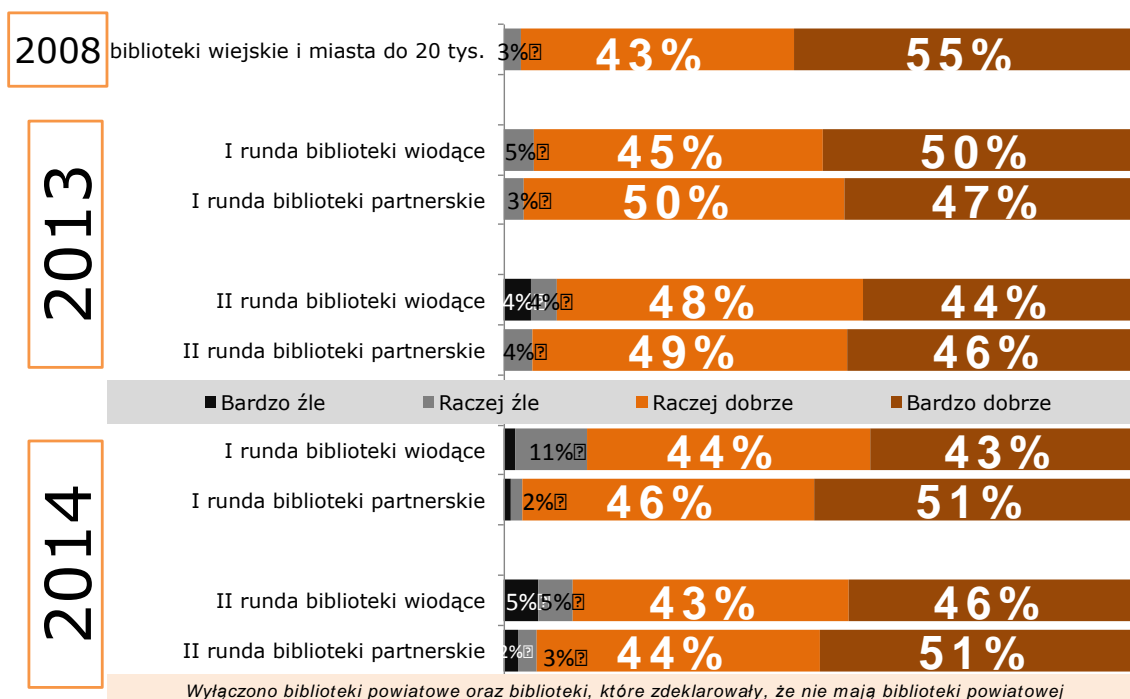

Współpraca z biblioteką powiatową i wojewódzką

Biblioteki dobrze oceniają także współpracę z biblioteką powiatową a jeszcze lepiej – z biblioteką wojewódzką. Ocena współpracy z biblioteką powiatową pogorszyła się zresztą między rokiem 2013 a 2014, a ocena współpracy z biblioteką wojewódzką – polepszyła.

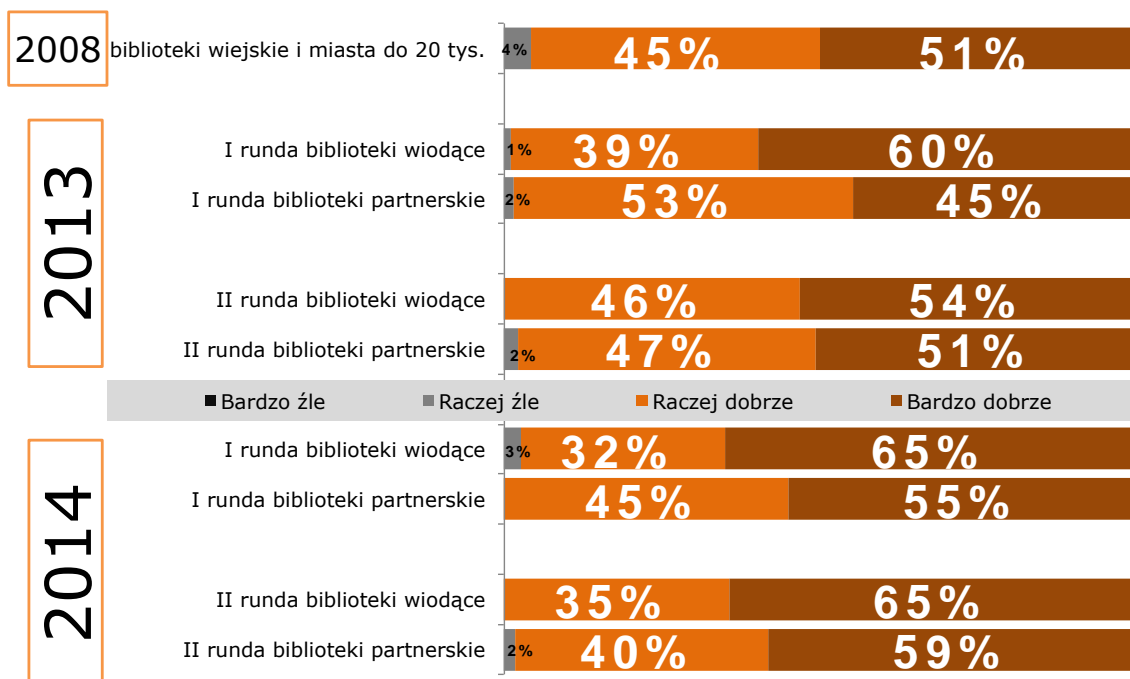
Rysunek 61. Współpraca z biblioteką powiatową

Jak Pan(i) ocenia współpracę z biblioteką powiatową?

Rysunek 62. Współpraca z biblioteką wojewódzką

Jak Pan(i) ocenia współpracę z biblioteką wojewódzką?

W poprzednich badaniach dyrektorzy bibliotek PRB odpowiadali na to pytanie w nieco innej formie, co uniemożliwia bezpośrednie porównanie wyników, ale

również tamte wyniki sugerują, że współpraca z bibliotekami wojewódzkimi oceniana jest lepiej niż bibliotekami powiatowymi. Porównanie z badaniem wszystkich bibliotek z małych miejscowości i wsi z 2008 roku, które było zadane w identyczny sposób, pokazuje, że te oceny były bardzo podobne przed rozpoczęciem PRB (współpraca była równie dobrze oceniana).

Biblioteki w społeczności lokalnej

W ocenie niemal wszystkich dyrektorów bibliotek są one przez mieszkańców postrzegane jako ważne. Różnice dotyczą właściwie tylko tego, czy biblioteki są *zdecydowanie* ważne czy *raczej* ważne. Największy odsetek uważających, że biblioteka dla mieszkańców jest *zdecydowanie* ważna jest w bibliotekach wiodących z I rundy.

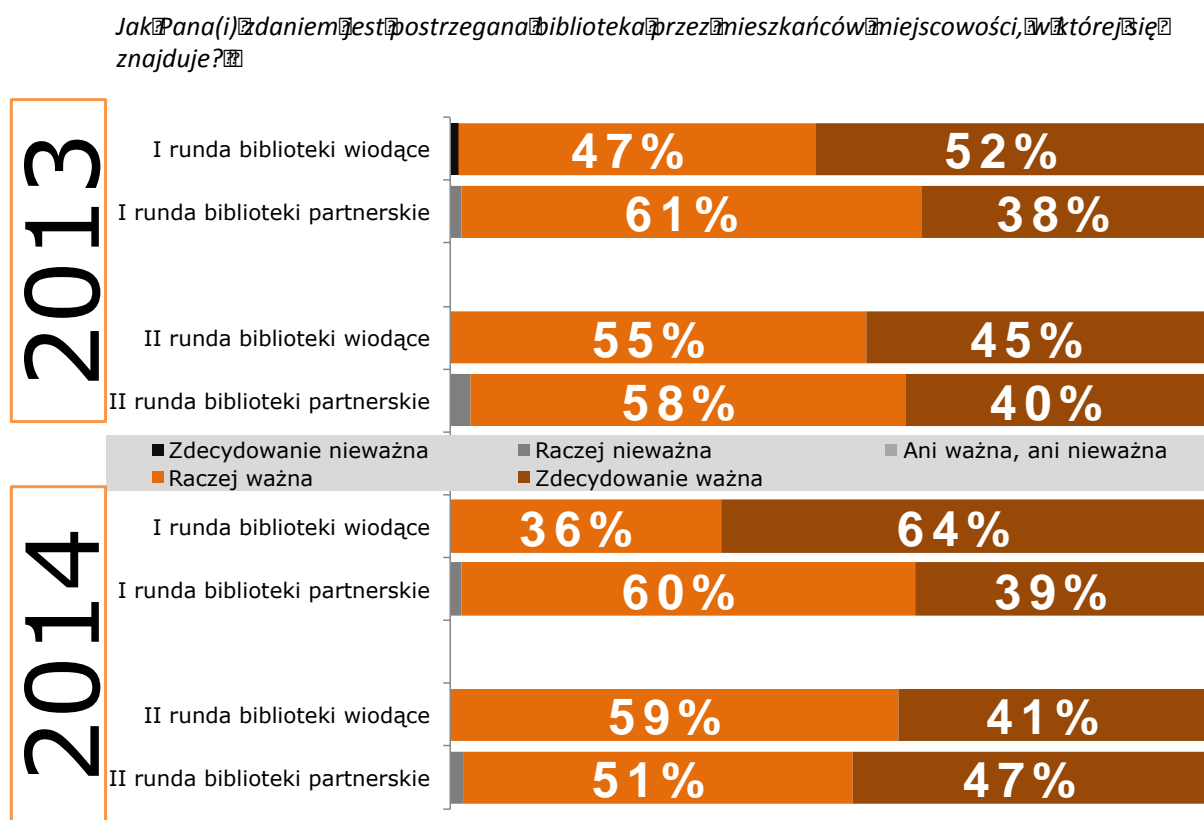
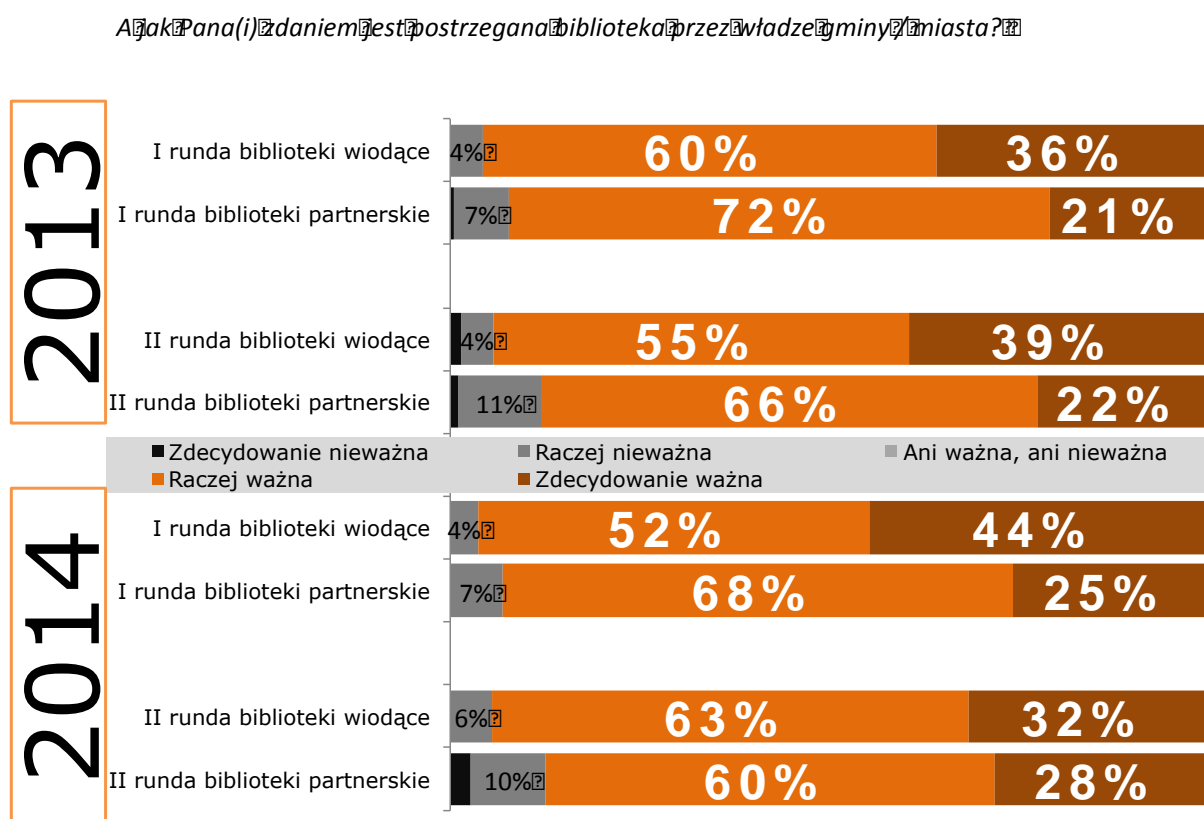
Nieco gorzej jest z postrzeganiem biblioteki przez władze gminy lub miasta. Bibliotekarze są bardziej skłonni przyznawać, że biblioteka jest dla nich *raczej* ważna niż *zdecydowanie* ważna. Pojawiają się także odpowiedzi świadczące o mniejszej wadze biblioteki.

Podobnie jak w przypadku postrzegania przez mieszkańców, biblioteka jest najważniejsza dla lokalnych władz w ocenie dyrektorów bibliotek wiodących I rundy. Wydaje się, że są to biblioteki najsilniejsze w swoim środowisku lokalnym, czy to dzięki największemu wsparciu z PRB (i najdłuższemu), czy z powodu rekrutacji, która takie biblioteki premiowała.

W roku 2008, przed rozpoczęciem PRB podobne²² pytanie zadano wszystkim bibliotekom ze wsi i małych miast, z których część tylko przystąpiła potem do PRB. Również wtedy bibliotekarze byli skłonni twierdzić, że biblioteki są ważne lub bardzo ważne dla mieszkańców, ale miewali wątpliwości czy są one ważne dla władz gminy lub miasta.

---

²² Pytania nie było identyczne – do wyboru były 4 a nie 5 odpowiedzi, dlatego bezpośrednie porównania nie są możliwe.

Rysunek 63. Postrzeżenie biblioteki przez mieszkańców**Rysunek 64. Postrzeżenie biblioteki przez władze gminy lub miasta**

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1. Poziom realizacji w analizowanych badaniach.....	5
Rysunek 1. Średnie deklarowanej liczby osób dziennie odwiedzających bibliotekę główną, 2011 – 2014.....	12
Rysunek 2. Średnie deklarowanej liczby osób dziennie odwiedzających typową filię, 2011 – 2014.....	13
Rysunek 3. Liczba komputerów dostępnych dla czytelników (biblioteki główne oraz filie łącznie).....	15
Rysunek 4. Liczba korzystających z komputerów w bibliotece głównej.....	17
Rysunek 5. Liczba korzystających z komputerów w fili	17
Rysunek 6. Biblioteki, w których pomagano zaznajomić się z komputerem lub Internetem osobom dotąd nie korzystającym z nich.....	18
Rysunek 7. Liczba osób, którym pomagano zaznajomić się z komputerem lub Internetem tygodniowo.....	19
Rysunek 8. Liczba osób, którym pomagano zaznajomić się z komputerem lub Internetem w ciągu 12 miesięcy.....	20
Rysunek 9. Posiadanie strony internetowej przez biblioteki.....	21
Rysunek 10. Zbieranie przez biblioteki statystyk dotyczących korzystania ze strony internetowej wśród bibliotek posiadających stronę.....	22
Rysunek 11. Przeciętna liczna osób odwiedzających strony internetowe bibliotek wg deklaracji bibliotekarzy	22
Rysunek 12. Przeciętna liczba podejmowanych przez bibliotekę aktywności, biblioteki wiodące i partnerskie, 2012 - 2014.....	23
Rysunek 13. Skala aktywności podejmowanych przez biblioteki biorące udział w I i II rundzie Programu Rozwoju Bibliotek, rok 2014	25
Rysunek 14. Skala aktywności podejmowanych przez biblioteki biorące udział w I i II rundzie Programu Rozwoju Bibliotek, rok 2014, biblioteki wiodące i partnerskie.....	26
Rysunek 15. Skala aktywności podejmowanych przez biblioteki – różnica między bibliotekami w danej podgrupie a średnią dla wszystkich bibliotek*	27

Rysunek 16. Zmiany w skali podejmowanych przez biblioteki działań, biblioteki I i II rundy ogółem, 2012 – 2014.	29
Rysunek 37. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu w jednej bibliotece, biblioteki I i II rundy ogółem, 2014 rok*	31
Rysunek 38. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu w filiach i bibliotekach głównych, biblioteki I i II rundy, 2014 rok.*	32
Rysunek 39. Proporcje liczby wydarzeń danego typu w filiach i bibliotekach głównych, biblioteki I i II rundy, 2014 rok.	33
Rysunek 40. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu – różnica między bibliotekami w danej podgrupie a średnią dla wszystkich bibliotek*.	34
Rysunek 41. Przeciętna liczba wydarzeń danego typu w latach 2009 - 2014, biblioteki I i II rundy ogółem biblioteki główne i filie.	35
Rysunek 42. Przeciętna liczba uczestników jednego wydarzenia	37
Rysunek 43. Przeciętna liczba uczestników jednego wydarzenia – różnica między bibliotekami w danej podgrupie a średnią dla wszystkich bibliotek*	38
Rysunek 44. Przeciętna liczba uczestników jednego wydarzenia	39
Rysunek 45. Suma liczby uczestników wydarzeń danego typu w <u>jednej bibliotece</u> przez 12 miesięcy. Rok 2014, biblioteki I i II rundy łącznie	40
Tabela 2. Szacowana suma nie-unikalnych uczestników wydarzeń w bibliotekach I i II rundy PRB (biblioteki główne i filie), 2014 rok.....	42
Rysunek 46. Przykładowa sekcja poświęcona korzyściom dla mieszkańców.....	44
Rysunek 47. Odsetek bibliotekarzy wybierających do ulotki daną korzyść.....	45
Rysunek 48. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>mają dostęp do kultury</u></i> (chmura słów)	46
Rysunek 49. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>zdobywają wiedzę i umiejętności, uczą się nowych rzeczy</u></i> (chmura słów)	47
Rysunek 50. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>nauczyli się korzystać z komputera</u></i> (chmura słów).....	48

Rysunek 51. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>mają miejsce, do którego zawsze mogą przyjść, jest tam ciepło i sucho</u></i> (chmura słów)	49
Rysunek 52. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>rozwijają swoje hobby, zainteresowania</u></i> (chmura słów)	50
Rysunek 53. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>nauczyli się lepiej korzystać z internetu</u></i> (chmura słów)	51
Rysunek 34. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>czują się częścią swojej miejscowości</u></i> (chmura słów)	52
Rysunek 35. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>odnoszą sukcesy w szkole, dostają lepsze oceny</u></i> (chmura słów)	53
Rysunek 36. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>mają miejsce, w którym ktoś zajmie się ich dzieckiem</u></i> (chmura słów)	54
Rysunek 37. Jak bibliotekarze rozumieją, że <i>dzięki bibliotece mieszkańcy <u>mogą zaplanować swoją edukację/przyszłość</u></i> (chmura słów)	55
Rysunek 54. Wielkość budżetu bibliotek – średnie obcięte	56
Rysunek 55. Źródła dochodów biblioteki*	58
Rysunek 56. Źródła dochodów biblioteki.....	59
Rysunek 57. Biblioteki, które mają dochody z "innych źródeł"	60
Rysunek 58. Struktura dochodów biblioteki	61
Rysunek 59. Ocena zgodności PRB z potrzebami bibliotek, 2013	63
Rysunek 60. Ogólna ocena programu.....	64
Rysunek 61. Ocena zgodności PRB z potrzebami bibliotek oraz ogólna ocena jakości PRB.....	64
Rysunek 62. Ocena elementów PRB, biblioteki wiodące II rundy.....	65
Rysunek 63. Ocena elementów PRB, biblioteki partnerskie II rundy	66
Rysunek 64. Ocena elementów PRB, porównanie ocen 2011 (I runda PRB) i 2013 (II runda PRB)	67
Rysunek 65. Zalety programu, pytanie otwarte, biblioteki I rundy programu w 2011 roku i II rundy w 2013 roku.....	68

Rysunek 66. Wady programu, pytanie otwarte, biblioteki I rundy programu w 2011 roku i II rundy w 2013 roku.....	70
Rysunek 67. Odsetek bibliotek spełniających zobowiązania dotyczące godzin otwarcia.....	72
Tabela 3. Przeciętna długość otwarcia biblioteki w tygodniu	73
Rysunek 68. Biblioteki otwarte w weekendy.....	74
Rysunek 69. Biblioteki posiadające toaletę dostępną dla czytelników	75
Rysunek 70. Wkład własny bibliotek I rundy PRB.....	76
Rysunek 71. Wkład własny bibliotek II rundy PRB	77
Rysunek 72. Wydatki w kategorii inne we wszystkich bibliotekach PRB I i II rundy	77
Tabela 4. Wydatki w kategorii „inne”.....	78
Rysunek 73. Kontakty bibliotekarzy z biblioteki głównej i fili a PRB	80
Rysunek 74. Kontakty bibliotekarzy z różnych bibliotek gminnych a PRB	80
Rysunek 75. Kontakty bibliotekarzy między gminami	81
Rysunek 76. Wpływ PRB na biblioteki partnerskie	82
Rysunek 77. Współpraca z biblioteką powiatową	83
Rysunek 78. Współpraca z biblioteką wojewódzką	83
Rysunek 79. Postrzeganie biblioteki przez mieszkańców	85
Rysunek 80. Postrzeganie biblioteki przez władze gminy lub miasta.....	85